

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O.P.S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

HOSPODÁŘSKÁ KRIMINALITA A JEJÍ PŘÍČINY

Autor práce: Martina Štěpničková
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě
Forma studia: Prezenční studium
Vedoucí práce: JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č.111/1998 Sb. v platném znění.

.....
Martina Štěpničková

Děkuji vedoucímu bakalářské práce JUDr. Romanu Svatošovi, Ph. D., za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

ŠTĚPNIČKOVÁ, M. *Hospodářská kriminalita a její příčiny: bakalářská práce.* České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2012. 57 s. Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Svatoš Roman, Ph.D.

Klíčová slova: Hospodářská, kriminalita, příčiny kriminality, prevence kriminality, trestná činnost

Tato bakalářská práce se zabývá základními pojmy hospodářské kriminality ve vztahu k jejím příčinám a prevenci. Popisuje důležité pojmy pro seznámí s problematikou.

Je zde několik informací k historii hospodářské kriminality, kriminologii, lichvě ve středověku a pár informací z let 2009 – 2011.

Dále práce popisuje nynější situaci v ČR, podíl jednotlivých typů hospodářské kriminality. Detailněji je řešen boj s hospodářskou kriminalitou v EU i v ČR a popis jednotlivých institucí.

Těžištěm práce jsou příčiny hospodářské kriminality, kde je použito několik vlastních názorů k roku 1989.

V práci je řešena i prevence, která je později podrobně popsána v praktické části za pomoci příslušníků policie.

ABSTRACT

ŠTĚPNIČKOVÁ, M. *Economic crime and its causes: Bachelor thesis*. The College of European and Regional Studies, 2012. 57 pages. Tutor: JUDr. Svatoš Roman, Ph.D.

Key words: Economic, crime, crime causes, crime prevention, criminality

This bachelor thesis deals with basic characteristics of economic crime as related to its causes and prevention. It describes important terms covering this topic.

It includes information about history of economic crime, criminology, medieval usury as well as some information from 2009-2011.

The thesis then describes the existing situation in the Czech Republic and shares of individual types of economic crime. It deals in a greater detail with economic crime in the EU and the Czech Republic and describes individual institutions.

The main focus of the thesis is on causes of economic crime. This section includes several personal opinions concerning the year 1989.

The thesis also deals with prevention which is described in a greater detail in the practical section using experiences of police staff.

OBSAH

ÚVOD.....	7
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE.....	9
2 VYSVĚTLENÍ KLÍČOVÝCH POJMŮ PROBLEMATIKY.....	10
2.1 Charakteristika hospodářské kriminality.....	10
2.2 Členění hospodářské kriminality.....	11
2.3 Dynamika, etiologie a prevence hospodářské kriminality.....	12
2.4 Lichva.....	13
2.5 Kriminologie.....	15
2.5.1 Pojem kriminalita.....	15
2.6 Oběť trestného činu.....	16
2.7 Pachatelé.....	16
2.7.1 Bílé límečky.....	17
2.7.2 Pachatelé hospodářské kriminality.....	17
2.8 Stopy typické pro hospodářskou kriminalitu.....	18
2.9 Skutková podstata trestného činu.....	20
3 HISTORICKÝ VÝVOJ TRESTNÉ ČINNOSTI NA TRHU FINANČNÍCH PRODUKTŮ.....	20
3.1 Definice Hospodářské kriminality v historii	21
3.2 Lichva a úvěr ve středověku.....	21
4 POPIS STÁVAJÍCÍ SITUACE NA TRHU FINANČNÍCH PRODUKTŮ.....	22
4.1 Podíl jednotlivých typů hospodářské kriminality ČR.....	23
4.2 Hospodářská kriminalita za rok 2009 - 2011.....	24
Policie sestavila dynamickou mapu kriminality, ukáže riziková místa i optimální počet policistů.....	25
4.3 Vyšetřování hospodářské kriminality.....	27
4.4 Boj s hospodářskou kriminalitou.....	29
4.4.1 Evropský úřad pro potírání podvodných jednání (OLAF).....	29
4.4.2 EUROJUST.....	30
4.4.3 Evropský policejní úřad (EUROPOL).....	30
4.4.4 Interpol.....	31
4.5 Boj s hospodářskou kriminalitou v ČR.....	32
4.5.1 Útvar pro odhalování korupce a finanční kriminality služby kriminální policie a vyšetřování (ÚOKFK SKPV).....	32
4.5.2 Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (ÚOHS).....	34
4.5.3 Podměty k vyšetřování hospodářské kriminality.....	34
4.5.4 Finanční dohled České národní banky.....	34
4.5.5 Česká obchodní inspekce.....	35
4.5.6 Celní úřady.....	35
4.5.7 Nejvyšší kontrolní úřad.....	35
4.5.8 Audit.....	36

5 PŘÍČINY HOSPODÁŘSKÉ KRIMINALITY.....	37
5.1 Otevření hranic.....	38
5.2 Změny v ekonomice.....	38
5.3 Sociální faktory.....	39
5.4 Úroveň legislativ.....	40
5.5 OČTŘ.....	40
5.6 Chyby a omyly v trestní politice.....	40
6 PREVENCE HOSPODÁŘSKÉ KRIMINALITY.....	41
6.1 Pojem a význam prevence kriminality.....	41
6.2 Pracovník preventivně informační skupiny Policie ČR.....	43
7 VÝZKUMNÁ ČÁST – PŘÍKLADY A JEJICH MOŽNÁ ŘEŠENÍ.....	44
7.1 Příklady krizových situací.....	44
7.1.1 Řešení k příkladům krizových situací.....	47

ÚVOD

Téma hospodářská kriminalita se často vyskytuje ve sdělovacích prostředcích a veřejnost se o tuto problematiku velice zajímá. Je tomu tak z důvodu závažnosti hospodářské kriminality, která není na první pohled tak nebezpečná jako např. násilné trestné činy, ale z ekonomického hlediska jde o takřka klíčový problém, který může způsobit velké materiální škody, tak i morální škody. Z těchto důvodů je velmi důležité se tímto tématem zabývat a hledat účinné cesty jak bojovat s tímto problémem.

Při vypracování práce jsem čerpala z cenných poznatků vyšetřovatelů hospodářské kriminality, kteří ochotně poskytli důležité informace nutné pro zpracování bakalářské práce. Bez těchto poznatků by práce postrádala praktické poznatky z vyšetřování a stala by se pouhou teoretickou prací bez propojení na praxi. Velké množství informací lze také nalézt na stránkách sdělovacích prostředků, pro které je hospodářská kriminalita častým tématem jejich zpráv. Bohužel, existuje jen velice málo ucelených knih, které by poukazovaly na komplexní problém hospodářské kriminality a

při zkoumání je tedy nutné čerpat z knih, zabývajících se pouze některými aspekty a problémy.

Cílem bakalářské práce je poskytnout čtenářům ucelený pohled na problematiku hospodářské kriminality. Nelze samozřejmě komplexně řešit všechny otázky, které lze nalézt v řadě odborných publikací. Práce se zaměřuje na nejzávažnější problémy týkající se České republiky. Popisuje jednotlivé trestné činy. Nelze opomenout ani vývoj, kterým hospodářská kriminalita prošla po roce 1989 a škody způsobené nedostatečnou připraveností zákonů.

1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Cílem bakalářské práce je analyzovat problém lichvy z pohledu ekonomické kriminality a kriminologie za využití benchmarkingu, tedy vzájemného porovnávání, a určit etickou hranici specifikující rozdíl mezi lichvou a standardním finančním poradenstvím s návrhem předcházení hospodářské kriminalitě u finančních produktů.

Neetické praktiky firem poskytujících rychlé úvěry ovlivňují ekonomiku státu nejen z pohledu sociálního a psychologického, ale především ekonomického. Vzhledem k nastavení neúměrných splátek těchto finančních produktů, lze tuto činnost považovat za trestný čin zvaný lichva. Tento typ trestných činů je řazen v zákonných oporách České Republiky do oblasti ekonomické kriminality.

V první kapitole bych chtěla vysvětlit pojem, co to vlastně hospodářská kriminalita je, a jak se člení pojem kriminalita, kriminologie, lichva a dále bych zmínila ostatní pojmy, spojené s touto problematikou.

Druhá kapitola bude věnována historii. Nejprve bych ráda popsala definici hospodářské kriminality v historii tak, jak ji popsaly známé osoby. Dále bych blíže rozeepsala vznik kriminologie samotné. V neposlední řadě je důležité zmínit samotnou historii lichvy, konkrétně ve středověku a pár informací k hospodářské kriminalitě za posledních pár let.

Následně bych popsala nynější situaci na trhu finančních produktů. Podíl jednotlivých typů hospodářské kriminality, postup jejího vyšetřování a podrobný popis boje s hospodářskou kriminalitou na území ČR, ale i EU.

Pátá kapitola bude věnována příčinám hospodářské kriminality, které jsou těžištěm této práce. Budou rozebrány příklady, které prudce tuto kriminalitu ovlivnily, zejména rok 1989.

Šestá kapitola obsahuje informace k prevenci hospodářské kriminality, jelikož tato kriminalita nejde úplně vymýtít, je důležité ji aspoň minimalizovat.

V závěru práce budou řešeny konkrétní příklady, se kterými se lidé setkávají v důsledku špatné finanční situace. A proto za pomoci benchmarkingu a příslušníků policie budou navržena optimální řešení.

Informace pro moji bakalářskou práci budou získány čerpáním z odborné literatury, dokumentů a z řízených rozhovorů týkajících se dané problematiky.

2 VYSVĚTLENÍ KLÍČOVÝCH POJMŮ PROBLEMATIKY

V této kapitole bych vás ráda obeznámila s důležitými pojmy této problematiky.

Trestné činy hospodářské jsou velice nebezpečné pro svoje následky (vysoké škody, anonymita atd.). Z těchto důvodů tvoří významnou součást trestního zákoníku i v demokratické společnosti založené, pokud jde o ekonomiku, na tržním hospodářství, neboť je třeba zajistit adekvátní trestněprávní ochranu ekonomiky před trestnou činností, a tím i ochranu nového hospodářského mechanismu a systému ekonomických vztahů.

2.1 Charakteristika hospodářské kriminality

- Jde o protiprávní jednání naplňující znaky skutkové podstaty TČ
- Poskytuje ochranu soukromým, veřejným a státním zájmům
- Jde o ochranu v oblasti ekonomiky
- Jde o porušení, která jsou namířena proti hospodářskému systému nebo hospodářskému celku, jejich fungování
- Rozdíl mezi hospodářskou TČ a majetkovou TČ u trestného činu krádeže dle § 205 TZk (totéž platí pro TČ podvodu dle § 209 TZk a TČ zpronevěry dle § 206 TZk a další)
 - hospodářská TČ – ke krádeži dojde v rámci pracovněprávního vztahu (např. zaměstnanec odcizí věc náležející firmě, ve které pracuje)
- majetková TČ – ostatní krádeže, kde se nejedná o hospodářské vztahy
 - Poškozuje široký okruh osob (společníky, akcionáře, zaměstnance, konkurenty, zákazníky, věřitele aj.)
 - Ohrožuje sociální a ekonomickou stabilitu státu
 - Způsobuje řádově vysoké škody
 - Přesahuje často území jednoho státu
 - Je sofistikované, dlouhodobě plánované, organizované, často páčáno ve skupině
 - Má vysokou latenci, která pramení
 - z anonymity oběti
 - z absence zájmu na odhalení

- z falešné solidarity (obdiv nad tím, že někdo dokázal okrást stát)
- z nedůvěry v OČTŘ, že nebude mít zájem se zabývat složitými kauzami s nejasným výsledkem.¹

2.2 Členění hospodářské kriminality

- TČ uvedené v VI. hlavě zvláštní části TZk, tedy trestné činy hospodářské
 - TČ proti měně a platebním prostředkům
 - TČ daňové, poplatkové a devizové
 - TČ proti závazným pravidlům tržní ekonomiky a oběhu zboží ve styku s cizinou
 - TČ proti průmyslovým právům a proti autorskému právu

- TČ uvedené v ostatních hlavách TZk
 - Krádeže
 - Zpronevěra
 - Podvody
 - Lichva
 - Zneužití pravomoci veřejného činitele.²

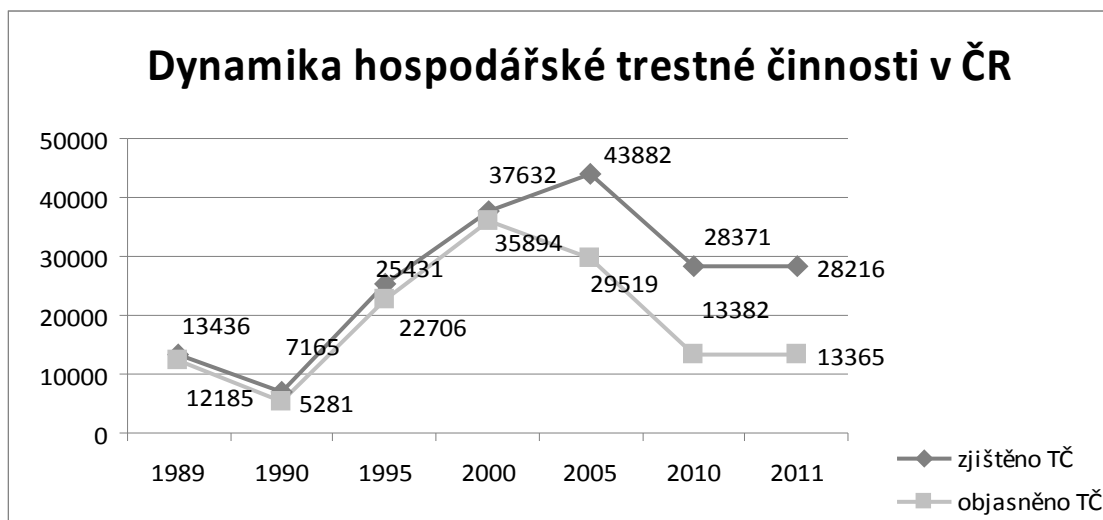
¹ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010.

² SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010.

2.3 Dynamika, etiologie a prevence hospodářské kriminality

Dynamika hospodářské kriminality znamená, jak se hospodářská trestná činnost vyvíjí v čase, a to ve stejném prostoru.

graf č. 1³

Vysvětlivka: Graf č. 1 ukazuje vývoj registrované hospodářské kriminality a objasnění této kriminality od roku 1989 do roku 2009 v České republice.

Oproti ostatním druhům kriminality dochází po roce 1989 k jejímu snížení. Tato skutečnost je významně ovlivněna změnou právního prostředí. Do roku 1990 byly trestné činy krádeže tzv. majetku v socialistickém vlastnictví (této formy vlastnictví bylo více jak 90%) podřazovány pod skutkovou podstatu trestného činu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví dle § 132 TZ a tento trestný čin byl součástí hospodářské kriminality.

Po roce 1990 se křivka obrací a dochází k prudkému nárůstu této trestné činnosti. Dochází zde totiž k rozvoji podnikatelských aktivit, včetně kvazi podnikatelských aktivit, dochází k privatizacím, restitucím a s tím související trestné činnosti. V roce 2005 dosahuje uvedená kriminalita svého vrcholu, téměř 44 000 TČ a poté dochází k jejímu poklesu na současných 33 000 TČ. Zda bude hospodářská kriminalita dále klesat lze s obtíží předpovědět, s největší pravděpodobností ano. Skutečnost totiž je, že státní majetek, který byl ve velkém rozkrádán, dnes již téměř neexistuje a právní prostředí se stabilizovalo. Vzestup této kriminality po roce 1995 je

³ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010.

možné také přičíst na vrub zavedení nových TČ, jako je pojistný podvod, neoprávněné držení platebního prostředku a další.

Pokud jde o objasněnost této trestné činnosti, zdálo by se, že do roku 2000 byla téměř stoprocentní a po roce 2000 skokově klesla na hodnoty kolem 50%. Jde především o změnu metodiky vykazování. V minulosti byly do statistiky zaváděny hospodářské trestné činy ve většině případů až v době, kdy bylo sděleno obvinění konkrétní osobě, tedy kdy bylo zahájeno trestní stíhání – šlo o objasněný případ. Pokud byl případ s neznámým pachatelem, tento se teprve zjišťoval, případy v kriminální statistice nebyly vedeny. V roce 2002 však došlo k oné změně vykazování, že i případy s neznámým pachatelem jsou vedeny ve statistice a tímto ji pochopitelně značně mění.⁴

Etiologie hospodářské kriminality:

- Společenské změny
 - Otevření hranic
 - Dynamický technický rozvoj
 - Zvýšený pohyb majetku
 - Přebudování státního aparátu
- Legislativa
 - Přeceňování vlivů tržního prostředí na úkor práva
- Kontrola
 - Její nedostatečnost a neúčinnost

Prevence hospodářské kriminality:

- Zkvalitnění trestní a jiné legislativní úpravy
- Zavedení trestní odpovědnosti právnických osob
- Uspořádání a správné fungování příslušných institucí
- Zkvalitnění činností kontrolních orgánů
- Zvýšení autority OČTŘ
- Budování podnikatelské etiky.

2.4 Lichva

⁴ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010.

§ 218 TZk

Kdo zneužívá něčí rozumové slabosti, tísně, nezkušenosti, lehkomyšlnosti nebo něčího rozrušení, dá sobě nebo jinému poskytnout nebo slíbit plnění, jehož hodnota je k hodnotě vzájemného plnění v hrubém nepoměru, nebo kdo takovou pohledávku uplatní nebo v úmyslu uplatnit ji na sebe převede, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.

Odnětím svobody na šest měsíců až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán

- Získá-li činem uvedeným v odstavci 1 pro sebe nebo pro jiného značný prospěch
- Spáchá-li takový čin jako člen organizované skupiny
- Způsobí-li takovým činem jinému stav těžké nouze

Odnětím svobody na tři léta až osm let bude pachatel potrestán

- Spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu, za živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek
- Získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu⁵

Objektem trestného činu je majetek a možnost správného rozhodování o něm.

Objektivní stránka spočívá v těchto formách jednání.

1. Pachatel zneužije něčí tísně, nezkušenosti nebo rozumové slabosti nebo něčího rozrušení a dá sobě nebo jinému poskytnout nebo slíbit plnění, jehož hodnota je k hodnotě vzájemného plnění v hrubém nepoměru.
2. Pachatel takovou pohledávku uplatní nebo v úmyslu uplatnit je na sebe převede (tzv. palichva)

Subjekt je obecný.

Subjektivní stránka vyžaduje úmysl.⁶

O lichvu půjde především při půjčování peněz na nepřiměřený úrok, tj. úrok podstatně vyšší, než jaký budou poskytovat úvěrové ústavy. Zpravidla pak půjde o souběh s neoprávněným podnikáním. O lichvu může jít i v případě nelegálních

⁵ Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů*.

⁶ PROTIVÍNSKÝ, M. *Trestní právo hmotné - zvláštní část*. Praha: ARMEX, 1997.

zastaváren, v případě nápadně nevýhodných smluv o prodeji věcí na půjčku nebo prodejním nájmu věci apod.⁷

2.5 Kriminologie

Kriminologie je věda o zločinnosti (kriminalitě, o jejich pachatelích a jejich obětech a její prevenci.

Zločinnost jako fenomén zkoumaný kriminologií má aspekty společenské i osobnostní, sociologické, psychologické, psychiatrické, pedagogické a jiné, a proto je kriminologie naukou na pomezí několika vědních disciplín, naukou **interdisciplinární**.

Kriminologie zkoumá zločinnost, její formy a vývoj a souvislou problematiku jako reálný fenomén, podobně jako medicína zkoumá nemoci a je tedy vědou **empirickou**.⁸

2.5.1 Pojem kriminalita

Kriminalitou se rozumí takový druh sociální deviace, kdy dochází k porušení některé sociální normy nebo k podstatné odchylce od ní. Za sociální deviaci považujeme také porušení formálních očekávání, případně neformálních požadavků kladených na lidské chování v dané společnosti. Od charakteru sociální normy, závažnosti jejího dodržování a míry porušení se odvíjí systém sankcí, které společnost vůči narušiteli normy uplatní.⁹

V rámci kriminality jako druhem deviantního chování se můžeme setkat se dvěma pojetími. Kriminalitou neboli zločinností rozumíme souhrn společensky podmíněných činů, které mají relativně hromadnou povahu, ve zvýšené míře ohrožují společnost a jsou v rozporu s trestním právem. Proto jsou platným zákonodárstvím posuzovány jako trestná činnost.

Druhé pojetí definuje kriminalitu na základě teorie odchylného neboli deviantního chování, což je na rozdíl od prvního pojetí neurčité, ale přináší kritický pohled na platné trestní právo. Do kriminality se zahrnují i takové sociálně patologické jevy, které s trestnou činností úzce souvisejí, předcházejí ji nebo ji podmiňují (konzumace drog, alkoholismus, prostituce, domácí násilí apod.). Jejich výskyt však nemusí být regulován trestním právem. Kriminalitou neboli zločinností se zabývá vědní obor kriminologie.¹⁰

⁷ TERYNGEL, J. *Podnikání, hospodářské a majetkové trestné činy: Lichva*. Praha: Prospektrum, 1991.

⁸ URBANOVÁ, M. *Systémy sociální kontroly a právo*. 1. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, s.r.o. 2006.

⁹ MUNKOVÁ, G. *Sociální deviace*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2001.

¹⁰ URBANOVÁ, M. *Systémy sociální kontroly a právo*. 1. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, s.r.o. 2006.

2.6 Oběť trestného činu

Oběť a její chování jsou kriminologicky významné ve vztahu k trestnému činu, jako pachateli i trestní politice vůbec. Přitom právě nauka o oběti trestného činu patřila i v celosvětovém rámci k nejvíce zanedbávaným oblastem trestní politiky, ani v trestním řízení nebyla oběti jakožto poškozenému věnována velká pozornost.

Společnost neměla zájem o oběti trestného činu, protože oběť většinou vystupuje pasivně a pro společnost neznamena větší nebezpečí. Oběť, pokud je vůbec schopna vypovídat, často mlčí nebo vykresluje situaci ve svůj prospěch, totéž často činí i pachatel.¹¹

2.7 Pachatelé

§ 22 - Pachatelem trestného činu je ten, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná

Pachatelem trestného činu je i ten, kdo k provedení činu užil jiné osoby, která není trestně odpovědná pro nedostatek věku, nepříčetnost, omyl, anebo proto, že jednala v nutné obraně, krajní nouzi či za jiné okolnosti vylučující protiprávnost, anebo sama nejednala nebo nejednala zaviněně. Pachatelem trestného činu je i ten, kdo k provedení činu užil takové osoby, která nejednala ve zvláštním úmyslu či z pohnutky předpokládané zákonem: v těchto případech není vyloučena trestní odpovědnost takové osoby za jiný trestný čin, který tímto jednáním spáchala.¹²

Neexistuje zcela vyhranění typ pachatele. Oproti pachatelům majetkové kriminality se nevyznačují asociálností. Motivem zůstává osobní obohacení nebo získání jiného prospěchu.

Existují dva typy pachatelů:

- Pachatelé naivní – lehkomyšní – snaží se proniknout do lukrativních forem majetkového obohacení, kam patří především krácení daně, úplatkářství, úvěrové a pojistné podvody, delikty v oblasti životního prostředí.
- Pachatelé manipulátoři tzv. bílé límečky – dosahují majetku zneužitím jiných lidí jako nástrojů. Využívají svých schopností k získání důvěry jiných.¹³

¹¹ KUČHTA, J. a kol., *Kriminologie. 1. část*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1993.

¹² Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů*.

¹³ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010.

2.7.1 Bílé límečky

Nebezpečnost pachatelů, které nazýváme „bílé límečky“ spočívá právě v tom, že se jedná o řádné občany, úspěšné v zaměstnání či podnikatelské činnosti, mající plnou důvěru okolí a tudíž od nich nikdo trestnou činnost nepředpokládá. Navíc se poslední dobou nezdá se setkávat s tím, že tyto osoby působí nejen v podnikatelské sféře, ale mají také vliv na politiku. Vzniká riziko, že se tato trestná činnost jednotlivce změní v organizovaný zločin s velkým vlivem díky svým kontaktům v politice. Tradiční hospodářská kriminalita a kriminalita tzv. bílých límečků se přeměňuje v kriminalitu korporací a v důsledku tohoto enormně rostou hospodářské, ekologické a majetkové škody.

Pachatelé známí jako bílé límečky se dopouští hospodářské kriminality buď jako jednotlivci s cílem obohatit sami sebe, nebo páchají trestné činy ve prospěch společnosti, ve které jsou zaměstnaní. Do první skupiny patří nejčastěji například právníci nebo obchodníci, kteří se dopouští daňových úniků, zpronevěry nebo vystavují nekryté šeky. Druhá skupina pachatelů je mnohem nebezpečnější. Zde již dochází k prolínání s organizovaným zločinem. Zaměstnanec se dopouští trestného činu s vědomím svého zaměstnavatele, nebo dokonce na jeho příkaz.¹⁴

2.7.2 Pachatelé hospodářské kriminality

Definovat pachatele hospodářské kriminality je obzvláště obtížné, neboť se nejedná o typického pachatele trestných činů. U těchto pachatelů se nedá vyzorovat abnormální jednání, nemívají ani poruchy osobnosti.

Pachatelem hospodářské kriminality bývá nejčastěji osoba bezúhonná, která nikdy dříve trestný čin nespáchala. Zpravidla se jedná o osoby mající dobré vzdělání a znalosti ve svém oboru. Pachatel hospodářské kriminality se vyznačuje poměrně vysokou inteligencí, na rozdíl od běžného kriminálního, u kterého se nezdá předpokládá podprůměrná inteligence. Zajímavé je, že pachatelé hospodářské kriminality bývají převážně prvopachatelé, ženy se podílejí na trestné činnosti jen několika málo procenty.

¹⁴ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001.

Můžeme konstatovat, že neexistuje vyhraněný typ pachatele hospodářské kriminality. Budoucí zločinci mají pro své chování různé motivy. Velice snadno se může stát, že někdo, kdo vede řádný život, „sklouzne“ k trestné činnosti. Těmto pachatelům pak říkáme příležitostní. Motivuje je zisk nebo jiná výhoda, která se jim naskytne. Jedná se o nejčastější typ pachatelů hospodářské kriminality. Dle mého názoru je tato skutečnost dána také tím, že česká právní úprava stále vykazuje určité nedostatky, kterých „šikovný“ podnikatel využívá k tomu, aby se snadno obohatil.

Dalším typem jsou pachatelé z nutnosti. To jsou ti, které k trestné činnosti donutí hospodářská nutnost, v opačném případě by jim hrozil krach. Pachatel se pak musí rozhodnout, jestli je ochoten riskovat i za cenu odhalení a následného potrestání. Spoléhají pak na to, že nebudou nikdy odhaleni.

Poslední skupinou jsou pachatelé, které motivuje zisk a potřeba riskovat. Nenachází se v krizi, nemusí zachraňovat podnik, ani se jim nenaskytne příležitost snadno dosáhnout velkého zisku. Tito pachatelé příležitosti sami vyhledávají. Vedle těchto pachatelů se poslední dobou začínají objevovat také tzv. profesionální pachatelé. Tato zatím méně početná skupina pachatelů se zaměřuje na dosahování nelegálních zisků. Jakýmkoliv jiným obchodním a hospodářským stykem pouze zastírají tuto nelegální činnost. Bývají součástí organizovaného zločinu a v tom tkví jejich nebezpečnost.

Podle Kuchty se typický pachatel hospodářské kriminality vyznačuje odvahou hraničící až s hazardem, cílevědomostí a vytrvalostí, vypočítavostí, touhou po majetku, společenském uznání a po moci, citovou chladností, bezohledností, bezcitností, sklony k velikášství a egoismu. To potvrzují výroky samotných pachatelů jako „mám nadání nacházet lidi, kteří mě zbožňují a tuto roli mi umožňují“ nebo „výčitky svědomí jsou mi spíše neznámy“. Tito pachatelé většinou disponují finančními prostředky, navíc mají zkušenosti a znalosti, nežádka také určité společenské postavení a hospodářský vliv.¹⁵

2.8 Stopy typické pro hospodářskou kriminalitu

Hospodářská kriminalita je jev značně variabilní. Tomu odpovídá i výčet stop, se kterými se v rámci hospodářské kriminality lze setkat:

¹⁵ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H.Beck, 2005.

Materiální a listinné stopy a podobné důkazy

Listinné důkazy - jsou takové, které nějakým způsobem souvisí s činností a fungováním společnosti jako jsou např. účetní výkazy, výpisy z obchodního rejstříku, její stanovy či statuty, organizační řád, registrace k dani, daňová přiznání, zápisy z jednání statutárních orgánů, výpis z rejstříku ochranných známek, výpisy z bankovních účtů či listů vlastnictví, plné moci, smlouvy o převodu vlastnictví, nájemní smlouvy, objednávky, příjmové a výdajové doklady, dodací listy, faktury, obchodní korespondence, roční uzávěrky, podnikatelské záměry, výsledky auditů atd. Jak lze vidět výčet listinných důkazů je značný a pro vyšetřovatele znamenají hlavní oblast zájmu.

Nosiče informací – jsou to především CD ROM, flash disky, mobilní telefony, elektronické diáře, diskety.

Jiné věcné důkazy – předměty, kterými nebo na kterých byl trestný čin spáchán, jiné předměty, které prokazují nebo vyvracují dokazovanou skutečnost a mohou být prostředkem k odhalení a zjištění trestného činu a jeho pachatele. Jsou to např. padělatelské náčiní nebo finanční hotovost.

Stopy ve vědomí lidí - tyto stopy jsou relevantní v případě, že se jedná o stopy osob, které:

- naplánovaly, organizovaly a následně provedly nelegální obchod či finanční transakci či jiná protiprávní jednání,
- podílely se na zničení důkazů nebo zatajení informací o podezřelých finančních, obchodních a jiných aktivitách,
- prozradily důvěrné informace zneužité jinou osobou k páčání trestné činnosti,
- poskytly konzultace a rady k problémům při spáchání trestného činu,
- byly přítomni na poradách a obchodních jednáních souvisejících s páchanou trestnou činností,
- zjistily podezřelé nebo nelegální informace či jiné aktivity mající vazbu na trestnou činnost,
- byli poškozeni trestným činem¹⁶

¹⁶ KUČHTA, J. a kol. *Hospodářská trestná činnost: základní kriminologické znaky hosp. kriminality*. Brno: Masarykova univerzita, 2007.

2.9 Skutková podstata trestného činu

Objekt trestného činu - objektem trestného činu rozumíme společenské vztahy (vlastnické vztahy), zájmy a hodnoty (život člověka, jeho zdraví, čest, důstojnost či svoboda), které jsou chráněny trestním zákonem.

Objektivní stránka - charakterizuje trestný čin z vnějšího pohledu. Je tvořena určitými znaky vytvářejícími její strukturu. Mezi její obligatorní znaky patří jednání, následek a příčinný vztah mezi jednáním a následkem. Mezi fakultativní znaky se řadí místo, čas, způsob spáchání trestného činu a jeho účinek.

Subjekt trestného činu - subjektem trestného činu je ta fyzická osoba, (od 1. 1. 2012 i právnická osoba), která svým jednáním naplnila všechny znaky skutkové podstaty. Tímto subjektem nemůže být jakákoliv fyzická osoba, ale jen ta, která v době spáchání trestného činu dovršila zákonem požadovaný věk a byla příčetná. Věk a příčetnost považujeme za obligatorní znaky subjektu trestného činu. Zvláštní způsobilost a postavení jsou znaky fakultativní.

Subjektivní stránka - subjektivní stránka trestného činu charakterizuje trestný čin z vnitřního pohledu pachatele, tj. z jeho psychiky. Obligatorní znak je zde zavinění, fakultativní znak je motiv, cíl a záměr pachatelova jednání.¹⁷

3 HISTORICKÝ VÝVOJ TRESTNÉ ČINNOSTI NA TRHU FINANČNÍCH PRODUKTŮ

Tato kapitola bude věnována historii. Nejprve bych ráda popsala definici hospodářské kriminality v historii, tak jak ji popsaly známé osobnosti. Dále bych blíže rozepsala vznik kriminologie samotné. V neposlední řadě je důležité zmínit samotnou

¹⁷ FRYŠTÁK, M. a kol. *Trestní právo hmotné a procesní*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2007.

historii lichvy, konkrétně ve středověku a pár informací k hospodářské kriminalitě za posledních pár let.

3.1 Definice Hospodářské kriminality v historii

Roku 1935 pohlížel Albert Morris na hospodářskou kriminalitu jako na působení kriminálního podsvětí, které páchá tzv. běžnou trestnou činnost, na kriminální nadsvětí, které se pro změnu zabývá hospodářskou kriminalitou.

Roku 1939 Edwin H. Sutherland rozšířil od té doby populární název „kriminalita bílých límečků (white collar crime)“ a definoval hospodářský zločin jako jednání, které spáchala vážená, vysoce postavená osoba v rámci svého povolání, využívající své důvěry vyplývající z jejího vysokého sociálního statusu a prestiže.

Roku 1950 Frank E. Hartung dále rozpracoval teorii bílých límečků a chápe ji jako porušení hospodářského zákona, které je pácháno pro finanční zisk a to firmou, s její pomocí, nebo prostřednictvím jejích pracovníků při plnění jejich obchodní činnosti.

Roku 1952 B. Clinard navázal na předchozí teorii doplněním, že se jedná o porušení zákona především skupinou obchodníků, svobodných pracovníků a úředníků v souvislosti s jejich prací.

Roku 1968 Edward A. Ross viděl problematiku páchání hospodářské trestné činnosti především v osobách jejich pachatelů, kteří jsou často podle zákona vinní, ale jsou oceňováni společností a sami své jednání nespatřují jako kriminální.¹⁸

3.2 Lichva a úvěr ve středověku

Lichvu a úvěr znal již starověk. Ani napětí, které často vznikalo mezi obojím jako dvěma póly peněžního styku, nebylo tehdy neznámé. A přece skutečně dramatického důrazu, zasahujícího do zcela nových poloh, mu dala až následující epocha, epocha evropského středověku. Středověk propůjčil představám o lichvě vlastní

¹⁸ ZAPLETAL, J. *Kriminologie – zvláštní část*, 3. vydání, Praha: PA ČR Praha, 1999.

na předchozím vývoji nezávislou podobu; ba v jisté, ale tím pochopitelnější zkratce lze říci, že teprve středověk vyhrotil antagonismus úvěru a lichvy natolik, že z něho učinil významný obecně působící vývojový činitel, který nutí zabývat se těmito otázkami jako samostatnou problematikou.

Zatím co starověk a antika viděli v lichvě především určitou krajnost, pohybující se za hranicemi žádoucího úvěru, stala se nyní lichva ústředním principem kreditních vztahů, jenž prostupoval vším, co s úvěrem tak či onak souviselo. Představy o lichvě nenabývaly tedy nikdy takového významu jako právě ve středověku, kdy se z nich doslova stala jedna z os, kolem níž se otáčel celý středověký život. Je jisté možno bez váhání tvrdit, že středověký pohled na lichvu a úvěr náležel k nejvýznamnějším ideologickým oporám feudálního společenského řádu: pokud jde o ideologické působení na ekonomiku, měl pak postavení zcela výjimečné. V čem spočíval základ všech zvláštností, které se uplatnily ve středověkém posuzování lichvy? Odpověď na takto položenou otázku není zajisté příliš obtížná; aniž by bylo třeba obsáhle zdůrazňovat proč tomu tak bylo, lze nepochybně vysvětlení hledat v postavení, které středověké feudální společnosti měla církev.

Tórou byla lichva židům zapovězena. Ve středověku byla naopak zapovězena křesťanům a naopak byla jednou z mála činností, kterou mohli vykonávat židé. Křesťanství byla považována za jeden z nejtěžších hříchů, řada koncilů (od r. 305 po viennský v r. 1311) ji odsoudila jako zavrženíhodnou. V Koruně české byla lichva křesťanům povolena až roku 1484 Vladislavem II. Jagellonským. Na počátku 16. století se výše úroku pohybovala mezi 10-35%. Roku 1545 jej legalizoval Jindřich VIII.¹⁹

4 POPIS STÁVAJÍCÍ SITUACE NA TRHU FINANČNÍCH PRODUKTŮ

Současný stav hospodářské politiky v České republice trápí mnoho občanů. Po mnoha letech od pádu komunismu se také změnila hospodářská kriminalita. Ovšem nedá se tvrdit, že by byla na ústupu. To v žádném případě. Změnilo se mnoho aspektů, které se týkají právní úpravy hospodářské kriminality

¹⁹ URFUS, V. *Právo úvěr a lichva v minulosti*. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1975.

4.1 Podíl jednotlivých typů hospodářské kriminality ČR

Hospodářská kriminalita v ČR dosáhla takových rozměrů, že může destabilizovat nejen právní vědomí občanů, nýbrž i celé národní hospodářství. Její následky mají vliv na oslabení důvěry společnosti ve fungování tržního hospodářství a následně i politického systému, se kterým je spojen.²⁰

Průzkum hospodářské kriminality – prosinec 2011

Majetková zpronevěra	75%
Účetní podvod	21%
Podplácení a korupce	21%
Počítačová kriminalita	13%
Porušení práv duševního vlastnictví	8%
Praní špinavých peněz	8%
Zneužití informací v obchodním styku	13%
Nekálá soutěž	4%
Špionáž	5%
Jiné	8%

Majetková zpronevěra tradičně zůstává nejčastějším typem hospodářské kriminality v České republice (75%). Stejná situace je rovněž ve střední a východní Evropě (69%) i celosvětově (72%). Tento výsledek však není překvapením vzhledem k tomu, že zpronevěra je zpravidla lépe odhalitelná než jiné typy podvodů. Zdá se, že zpronevěra se společně s počítačovou kriminalitou nejvíce podílí na nárůstu počtu společností postižených hospodářskou kriminalitou. Dalším nejčastějším typem podvodu v České republice jsou **účetní podvody** (21%) a **korupce a uplácení** (21%).

Výskyt uplácení a korupce je pravděpodobně mnohem vyšší, neboť tyto podvody je velmi složité identifikovat a často zůstávají neodhaleny. Porovnání s průměrem střední a východní Evropy dosaženém v roce 2011 (36%) také naznačuje, že i výsledek za Českou republiku bude pravděpodobně dosahovat reálně vyšších hodnot.²¹

²⁰ KUČHTA, J. a kol. *Hospodářská trestná činnost: základní kriminologické znaky hosp. kriminality*. Brno: Masarykova univerzita, 2007.

²¹ *Celosvětový průzkum hospodářské kriminality - Česká republika: Současný stav hospodářské kriminality v České republice* [online]. [cit. 2012-02-07]. Dostupné z: <http://www.pwc.com>

4.2 **Hospodářská kriminalita za rok 2009 - 2011**

Obětí hospodářské kriminality se v uplynulých dvou letech v Česku stalo 29 procent firem. Vyplývá to z nejnovějšího celosvětového průzkumu společnosti PricewaterhouseCoopers (PwC) mezi 3877 společnostmi, z nichž 84 bylo z ČR. Ve srovnání s posledním průzkumem z roku 2009 se počet společností v ČR, které se staly obětí kriminality, zvýšil o pětinu. Novým fenoménem se v uplynulých letech stala v ČR počítačová kriminalita.

Česká republika se tak podle průzkumu dostala na průměr zemí střední a východní Evropy a mírně pod celosvětový průměr, kde se obětí hospodářské kriminality stalo 34 procent firem. V ČR i ve světě pachatelé stále častěji útočí prostřednictvím internetu.

Nejčastěji se firmy v Česku setkávají s majetkovou zpronevěrou a to v 75 procentech případů. Dále následují účetní podvody, korupce a uplácení s podílem shodně 21 procent a v poslední době právě i s počítačovou kriminalitou. Ta přitom v průzkumu z roku 2009 vůbec nefigurovala a nyní se podílí na kriminalitě 13 procenty. Velkým rizikem jsou internetové stránky sociálních sítí. "Toto číslo je poměrně překvapivé. Přestože sociální síť Facebook či LinkedIn nemusí samy o sobě představovat skutečného původce počítačové kriminality, mohou sloužit jako velmi cenný zdroj pro počítačový zločin typu sociálního inženýrství a následné efektivní útoky, například phishing," uvedl odborník na počítačovou kriminalitu PwC Filip Volavka.

Nejčastěji je pachatelem hospodářské kriminality člověk přímo z poškozené společnosti, a to v 67 procentech případů. Před dvěma roky to bylo jen v polovině případů. Nejčastějšími externími pachateli byly zákazníci ve 43 procentech případů a dodavatelé v 29 procentech případů.²²

Dále bych zmínila pár zajímavých a aktuálních informací.

Exekutoři začali dávat ruce pryč od lichvářů a vymahačů dluhů vydělávajících pohádkové bohatství na skupování stovkových, často nechtěně

²² *Aktuálně.cz: Průzkum hospodářské kriminality* [online]. [cit. 2012-01-07]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz>

zapomenutých a nezaplacených složenek. Nechtějí už před veřejností zjevně ani nic mít s inkasními agenturami, které vymáhají dluhy mimosoudně.

Distancuje se od zaměňování aktivit inkasních agentur a jiných vymahačských subjektů s činností soudních exekutorů. Tyto společnosti totiž nemají s exekutorem nic společného, ačkoliv se ve svých výzvách a upozorněních zasílaných dlužníkům snaží tento dojem falešně navodit. Některé inkasní agentury posílají červeně orámované výzvy a vyvolávají v laicích dojem, že jde již o exekuci.

Inkasní společnosti nemají pravomoc vstupovat na pozemek či do bytu, jako má exekutor, natož pak provádět soupis movitých věcí. Nemají zákonnou oporu pro to, aby mohly postihovat majetek dlužníka. Nedisponují totiž pravomocemi zakotvenými v exekučním řádu. Soudní exekutor musí mít na rozdíl od vymahačů dluhů právnické vzdělání, prochází náročným výběrovým řízením ministerstva a je při výkonu činnosti postaven na úroveň prvoinstančního soudu, tedy je úřední osobou.

Významní exekutoři se už také podle svého tvrzení distancují od zjevných lichvářů, kteří pomocí nabídek na rychlé peníze „i pro důchodce a matky na mateřské záměrně vyhledávají sociálně slabé osoby, jimž už klepe exekutor na dveře“, jak píše v inzerátech, a připravují je o poslední majetek včetně střechy nad hlavou.

Došlo to tak daleko, že i inkasní agentury se standardní strukturou a zákaznickými centry volají po tom, aby zákonodárci tuto sféru začali regulovat. „Nastal čas uvažovat o zákoně, jenž by vymezil působnost inkasních agentur. Je otázka, zda by neměly mít nad sebou něco jako bankovní dohled, zda nezavést povinnost předkládání podrobných výkazů o své činnosti a aby byly stanoveny podmínky pro to, kdo může tuto práci vůbec vykonávat“.²³

Policie sestavila dynamickou mapu kriminality, ukáže riziková místa i optimální počet policistů.

Česká policie začala v praxi využívat Geografický informační systém (GIS), který dokáže zobrazit vývoj kriminality, ale i předvídat vznik rizikových oblastí. Cílem projektu je optimální rozmístění sil a stanovení minimálního počtu policistů, řekl Mediafaxu ředitel pořádkové policie Tomáš Václavík.

GIS je v Česku unikátní projekt, který nepracuje pouze se statistickými výkazy policie, ale obsahuje řadu dalších dat, včetně demografických. Údaje jsou ve vrstvách

²³ *Novinky: Exekutoři se distancují od vymahačů dluhů a lichvářů* [online]. [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz>

zanášeny do digitálních map, jejichž analýzou policie dokáže identifikovat rizikové oblasti, a to i do budoucna. "Do systému se zadávají i takové údaje, jako jsou hlášení o trvalém pobytu, míra nezaměstnanosti i termíny výplat sociálních dávek," poznamenal Václavík s tím, že GIS umožňuje i dynamické zobrazování vývoje kriminality v čase, např. v průběhu jednoho roku.

Jak Václavík poznamenal, jedním z výsledků projektu, který pilotně vznikl na jižní Moravě, je možnost detailně analyzovat trestnou činnost až na úroveň jednotlivých ulic či dokonce konkrétních domů. Tomu pak velitelé policie mohou přizpůsobovat plánování směn i teritoria, na které je třeba zaměřit pozornost. Vedení policie tak dopředu dokáže definovat místa, kde by mohla vzniknout bezpečnostní rizika a přesunout tam potřebné síly.

"Dalším z cílů projektu GIS je stanovit minimální počet policistů, aby byla rovnoměrně pokryta celá republika," uvedl Václavík. Díky této analýze se vedení policejního prezidia dostalo na počet 40 309 policistů, který by byl pro ČR optimální. "Už dnes je jich však méně než 39 tisíc," doplnil. Důsledkem personálního podstavu je podle Václavíka situace, že v některých krajích nemají policejní velitelé k dispozici žádné zálohy pro případ mimořádných událostí. "Provedli jsme výrazné úspory ve vlastních řadách, personální stavy se snížily o stovky na policejním prezidiu, ale i na krajích a okresech. Dnes už není, kde brát," podotkl. Vzhledem k tomu, že GIS dokáže zobrazit nejen celkovou kriminalitu, ale i její jednotlivé druhy jako je majetková, násilná nebo hospodářská trestná činnost, výstupy někdy překvapí i samotné analytiky.²⁴

Nový trik lichvářů: Malá SMS půjčka s nulovým úrokem

Praha - Hitem pro zoufalé zájemce o peníze, kterým většinou už žádná banka nepůjčí, se v poslední době stávají SMS půjčky. Stačí vyťukat jednoduchý kód a peníze jim okamžitě přistanou na účtu. Stejně jako ostatní nebankovní půjčky se tváří jako spásné řešení všech finančních trablů, ve skutečnosti vás ale mohou nemilosrdně sedřít z kůže.

Vedle aktuální reklamní kampaně oslovila společnost Kredia.cz s návrhem na spolupráci i redakci nezávislého webu Peníze.cz. "Rádi bychom čtenáře seznámili s

²⁴ *Mediafax: Policie sestavila dynamickou mapu kriminality, ukáže riziková místa i optimální počet policistů* [online]. [cit. 2012-03-20]. Dostupné z: <http://www.mediafax.cz>

konceptem malých půjček a vyzdvihli i výhody, které tento systém představuje," napsala zástupkyně společnosti Kredia.cz.

Navštívili jsme web společnosti a usoudili, že bychom s ní čtenáře opravdu seznámit měli. Ale že užitečnější bude, když vyzdvihneme spíš nevýhody. Upozorňujeme však, že tato firma není na trhu žádnou výjimkou, řada jiných společností má ještě tvrdší pravidla a komunikuje podstatně méně otevřeně. Kredia nám poslouží jen jako modelový zástupce.

Kredia.cz nabízí SMS půjčky od jednoho do čtyř tisíc korun. Inzeruje, že si účtuje nulové úroky. Hned vedle se ale dočtete, že RPSN (roční procentní sazba nákladů) dosahuje 559-608 procent v závislosti na velikosti půjčky. Když si u Kredia.cz půjčíte tisícovku, musíte do dvou týdnů vrátit 1 250 korun. Pro aktivaci první SMS půjčky musíte vyplnit internetový formulář, rámcovou smlouvu. Počítá se, že se budete vracet: při každé další žádosti pak už stačí jen odeslat SMS. Zájemce při vyplňování formuláře obvykle zaškrtně i souhlas s obchodními podmínkami. A v těch se občas skrývají "perly", které mohou vyjít hodně draho. Smluvní pokuta i vysoké poplatky - jakmile se splátka opozdí, začne vám nabíhat smluvní pokuta ve výši 0,05 procenta denně - to je oproti konkurenci ještě celkem solidní, u jiných firem je běžné i 0,25 procenta.

Kromě toho vám ale začnou chodit upomínkové SMS a za každou z nich si firma naúčtuje 250 korun. Stačí, když pošle tři a z půjčené tisícovky jsou během pár týdnů dva tisíce. V případě že firmu požádáte o splátkový kalendář, vystaví vám ho za 350 korun, stejnou sumu zaplatíte při každé jeho další úpravě. Smlouva, kterou závazně uzavřete vyplněním internetového formuláře, navíc obsahuje rozhodčí doložku. V případném sporu mezi vámi a Kredia.cz bude rozhodovat rozhodce ze společnosti vybrané věřitelem - vaše šance na úspěch je tedy mizivá.²⁵

4.3 Vyšetřování hospodářské kriminality

Jak již bylo v této práci mnohokrát řečeno, hospodářská kriminalita je specifickým druhem kriminality. Jednou z odlišností je právě pachatel hospodářských trestných činů, který se od běžného pachatele značně liší. Z toho důvodu je také nezbytné přistupovat k pachateli hospodářské kriminality rozdílně. Značná část projevů

²⁵ *Aktuálně.cz: Nový trik lichvářů: Malá SMS půjčka s nulovým úrokem* [online]. [cit. 2012-04-08]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz>

hospodářské kriminality je totiž složitým občanskoprávním, ekonomickým a trestněprávním problémem, jehož řešení vyžaduje speciální odbornost a stálé inovování znalostí jak u pracovníků příslušných orgánů státní správy, tak i orgánů činných v trestním řízení. Problém spočívá tedy již v přiřazení jednání pod konkrétní skutkovou podstatu. Vyšetřování a obzvláště dokazování hospodářské kriminality je velice obtížné a rozsáhlé. Je nutné posoudit celou řadu právních otázek a to nejen trestněprávních, ale i občanskoprávních, obchodněprávních, případně i z jiných právních odvětví. Pro odhalování a vyšetřování zvláště závažné hospodářské trestné činnosti je potřeba využít znalostí odborníků na hospodářskou trestnou činnost, kteří jsou znalí jak trestního práva, tak i práva obchodního, finančního, práva cenných papírů apod. Při vyšetřování tohoto druhu kriminality je nezbytná také znalost účetnictví, počítačových programů apod. Z toho vyplývá, že se na vyšetřování podílí celý tým vyšetřovatelů.

Další příčinou, proč je vyšetřování hospodářské kriminality obtížné, je mimo jiné také osoba pachatele, neboť ten je obvykle charakterizován jako inteligentní, vzdělaný člověk. Navíc má zpravidla široké znalosti v oboru, ve kterém se dopouští daného trestného činu. Vyšetřování hospodářské kriminality také stěžují tzv. bílí koně. Tyto osoby často ani neví, kdo si je najal, a neuvědomují si, že se mohou dopouštět trestné činnosti. V poslední době se pro tuto situaci uchytil termín „to engage and to discharge“, tedy najmout a propustit. Tento anglický výraz dokonale vystihuje podstatu bílých koní. Problémem při vyšetřování hospodářské kriminality je samotné zjišťování pachatele. To je způsobeno tím, že řada trestných činů je páchána ve jménu právnické osoby, jindy je potřeba zjišťovat, kdo je zodpovědný za následek, který nastal trestným činem. I když je osoba pachatele zjištěna, je obtížné prokázat jí úmysl. Téměř všechny skutkové podstaty hospodářských trestných činů totiž vyžadují úmysl, nepostačí, že k trestnému činu došlo z nedbalosti. Porada upozorňuje, že pachatelé hospodářské trestné činnosti bývají často napojeni na určité politické kruhy nebo jsou veřejně činné. Jejich obvinění nebo zadržení bývá ne vždy vhodně medializováno veřejnými sdělovacími prostředky a vyšetřování často probíhá v napjaté atmosféře. Tento fakt samozřejmě také nepřispívá ke zdárnému vyšetření a prošetření trestného činu. Vyšetřovací orgán se může cítit pod tlakem ze strany společnosti, která chce za každou cenu znát viníka. Česká společnost se navíc vyznačuje nedůvěrou v policejní orgány, a proto často pohlíží na osobu, která byla zbavena veškerých obvinění stále jako na pachatele. Při vyšetřování hospodářské kriminality je nezbytné nejprve zjistit, zda opravdu došlo k trestnému činu. Mohlo by se stát, že sice byla porušena určitá mimotrestní norma, ale nebyly naplněny všechny znaky skutkové podstaty konkrétního trestného činu. V tom

případě by se mohlo jednat o soukromoprávní delikt, případně správní delikt. Nízká kriminální citlivost obyvatelstva v hospodářské sféře a netečnost k jednání, které bezprostředně nepoškozují občana, jsou základními příčinami nízké úrovně spolupráce veřejnosti v oblasti potírání hospodářské trestné činnosti.²⁶

4.4 Boj s hospodářskou kriminalitou

Mezinárodní organizace bojující s hospodářskou kriminalitou.

Existuje mnoho organizací bojujících s hospodářskou kriminalitou. Některé se zaměřují pouze na určitou část hospodářské kriminality a jiné bojují s hospodářskou kriminalitou jako s celkem.

4.4.1 Evropský úřad pro potírání podvodných jednání (OLAF)

Evropský úřad pro potírání podvodných jednání (OLAF) působí od 1. června 1999 (jeho předchůdcem byl UCLAF). Návazně v témže roce bylo přijato nařízení ES o vyšetřováních prováděných úřadem OLAF. Jako orgán bezprostředního výkonu zajišťuje OLAF spolupráci mezi členskými státy a Evropskou komisí za účelem ochrany finančních zájmů Společenství podle článku 280 Smlouvy o založení ES. Týká se to nejen řízení rozpočtových prostředků Společenství, ale i všech navazujících opatření před nedovoleným jednáním, které by mohlo vést ke správnímu nebo trestnímu stíhání. OLAF jako orgán Evropské komise má zvláštní nezávislý statut. Na závěr šetření je vydána zpráva o průběhu a výsledku vyšetřování a kauza může být předána správním nebo justičním orgánům příslušného členského státu Unie.

OLAF je především nástrojem administrativního vyšetřování Evropské komise k zajištění ochrany finančních zájmů Společenství. Působí jako orgán tzv. vnitřního a vnějšího vyšetřování. Přitom disponuje řadou oprávnění, jako jsou zvláště:

- právo okamžitého a předem neoznámeného přístupu k jakékoliv informaci, kterou vede instituce, orgán, úřad nebo agentura a jejich provozovny, dále je oprávněn provést inspekci jejich bankovních účtů, má právo obdržet kopie nebo výpisy z jakéhokoliv dokumentu nebo obsahu jakéhokoliv data jimi vedeného, a je-li to nezbytné, vzít do úschovy takovéto dokumenty nebo data, za účelem zajištění, že nebudou ohrožena možnostmi ztráty (článek 4 nařízení č. 1073/1999);

²⁶ PORADA, V. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007.

- právo požadovat ústní informace od členů institucí a orgánů, od manažerů úřadu a agentur a od zaměstnanců institucí, orgánů, úřadů a agentur.²⁷

4.4.2 EUROJUST

Eurojust je orgán Evropské unie, který byl zřízen v roce 2002, aby podporoval a zdokonaloval koordinaci při vyšetřování a trestním stíhání mezi příslušnými soudními orgány v členských státech EU, jež se zabývají závažným mezinárodním a organizovaným zločinem. Eurojust má 27 národních členů (z každého členského státu jeden).

Úkolem jednotky Eurojust je podporovat a zdokonalovat koordinaci mezi vnitrostátními orgány v souvislosti s vyšetřováním a trestním stíháním, jež se týká dvou nebo více členských států. Eurojust musí brát v úvahu veškeré žádosti příslušných orgánů členských států a jakékoli informace poskytnuté orgány, jež jsou k tomu oprávněny na základě ustanovení Smluv (Evropská soudní síť, Europol a úřadu OLAF).

Dalším z úkolů jednotky je zdokonalovat spolupráci mezi příslušnými orgány, zejména díky zprostředkování mezinárodní právní pomoci a provádění Evropských zatýkacích rozkazů. Eurojust také pomáhá příslušným orgánům zlepšovat efektivnost vyšetřování a trestního stíhání. Může rovněž pomáhat při vyšetřování a trestním stíhání mezi členským státem a nečlenským státem nebo členským státem a Komisí, jde-li o trestné činy zasahující do oblasti finančních zájmů Evropského společenství. Eurojust pomáhá zvyšovat efektivitu práce vnitrostátních vyšetřovacích a soudních orgánů, které se zabývají závažným přeshraničním a organizovaným zločinem, např. terorismem, nezákonným obchodováním s drogami či s lidmi, podvody nebo praním špinavých peněz, aby tak mohli být pachatelé co nejrychleji postaveni před soud a řádně potrestáni.²⁸

4.4.3 Evropský policejní úřad (EUROPOL)

Evropský policejní úřad ("Europol") je agenturou Evropské unie, jejímž cílem je efektivní působení a vzájemná spolupráce orgánů prosazujících právo při prevenci a boji proti formám závažné trestné činnosti s mezinárodním prvkem. Tato spolupráce

²⁷ *Policejní akademie České republiky v Praze: OLAF* [online]. [cit. 2012-02-07]. Dostupné z: <http://www.polac.cz>

²⁸ Portál Evropské unie: Agentury a decentralizované orgány [online]. [cit. 2012-02-07]. Dostupné z: <http://europa.eu>

spočívá zejména v rychlé a důvěrné výměně informací kriminálního zpravodajství, v poskytování operativní a strategické analýzy, koordinaci vyšetřování, v pořádání školení a kurzů, poskytování kontaktů na různá specializovaná pracoviště včetně vědeckých pracovišť forenzních oborů.

Členy Europolu jsou státy Evropské unie a některé další státy mají s Europolem uzavřenu smlouvu o strategické nebo operativní spolupráci. Působnost Europolu se vztahuje na **organizovanou trestnou činnost, terorismus a další formy závažné trestné činnosti**, které se týkají **dvou nebo více členských států** takovým způsobem, který vzhledem k rozsahu, významu a následkům trestných činů vyžaduje **společný postup** členských států.²⁹

4.4.4 Interpol

Interpol je mezinárodní organizace, v níž se sdružují kriminalisté z téměř 190 zemí světa. Zaměřuje se zejména na těžké zločiny a organizovanou trestnou činnost. U jejího zrodu v roce 1923 stálo i Československo. Česko je jeho členem a v Praze provozuje Národní ústřednu Interpolu.

Největší policejní organizace na světě si klade za cíl boj se všemi druhy trestné činnosti. Funguje na bázi spolupráce mezi členskými státy, které si navzájem pomáhají při potírání zločinu, zejména při pronásledování, vyhledávání a zatýkání pachatelů trestných činů. Zároveň zohledňuje priority zákonodárství té dané země a její závazky plynoucí z mezinárodních smluv.

Interpol, který funguje nepřetržitě 24 hodin denně 365 dní v roce, má své ústředí ve francouzském Lyonu. Tam také od roku 1989 sídlí jeho nejvyšší představitel - generální sekretář. Správními orgány jsou Výkonný výbor a Valné shromáždění. Jako oficiální jazyky slouží angličtina, francouzština, španělština a arabština.

Každý z členských států, kterých je 188 k únoru 2011, má povinnost zřídit na svém území národní ústřednu, jež slouží jako kontaktní místo Interpolu. Činnost národních ústředí je postavena na práci policistů té které země.

Pražská pobočka Interpolu funguje od 16. prosince 1992. Zaměřuje se na zajišťování a zlepšování co nejširší vzájemné spolupráce všech institucí prosazujících právo v rámci limitů národních zákonů při dodržování Všeobecné deklarace lidských práv. Zabývá se například získáváním a předáváním informací k případům kriminálního

²⁹ *Policie České republiky: EUROPOL*. [online]. [cit. 2012-02-07]. Dostupné z: <http://www.policie.cz>

charakteru, pátráním po osobách a věcech, předáváním pachatelů do zahraničí i poradenskou činností v oblasti mezinárodní policejní spolupráce.

Vývoj - k založení organizace došlo v roce 1923 ve Vídni, kde byla zřízena rozsáhlá kartotéka zločinců. U vzniku Interpolu tehdy stálo i Československo, které se až do druhé světové války aktivně podílelo na jeho chodu. V roce 1952 ukončilo Československo z politických důvodů své členství. K obnovení došlo až za ČSFR v roce 1990.

Od rozdělení federativní republiky v roce 1993 fungovala až do roku 2008 Společná ústředna Interpolu pro Českou i Slovenskou republiku se sídlem v Praze. Od té doby mají obě země svou vlastní národní ústřednu.³⁰

4.5 Boj s hospodářskou kriminalitou v ČR

4.5.1 Útvar pro odhalování korupce a finanční kriminality služby kriminální policie a vyšetřování (ÚOKFK SKPV)

Způsob, důvod založení a vývoj útvaru

Útvar pro odhalování korupce a finanční kriminality služby kriminální policie a vyšetřování (dále jen "ÚOKFK") byl zřízen nařízením Ministerstva vnitra č. 71/2001, kterým se stanoví organizace Policie České republiky ve znění nařízení Ministerstva vnitra č. 16/2002, nařízení Ministerstva vnitra č. 11/2003 a nařízení Ministerstva vnitra č. 22/2004 ke dni 15. 3. 2003 jako útvar s působností na celém území České republiky v oblastech určených organizačním řádem. Věcnou a funkční příslušnost v oblasti trestního řízení převzal útvar v platnost ve znění příslušných článků interního aktu řízení policejního prezidia ČR upravujícího postup v trestním řízení po dvou od 15. 3. 2003 zaniklých útvarech, a to po Úřadu finanční kriminality a ochrany státu SKPV (ÚFKOS) a Útvaru pro odhalování korupce a závažné hospodářské trestné činnosti SKPV (dříve SPOK). Novela trestního řádu účinná od 1. 1. 2002 vznikem ÚOKFK tak dosáhla v oblasti vyšetřování závažných forem trestné činnosti (hospodářské, finanční, korupce)

³⁰ *Novinky.cz: INTERPOL*. [online]. [cit. 2012-02-07]. Dostupné z: <http://tema.novinky.cz>

svého plného naplnění, včetně možnosti uplatňování některých nových forem práce a přístupů.

Cílem vzniku ÚOKFK bylo vytvoření vysoce specializované, odborně zdatné, maximálně flexibilní, mobilní a morálně silně odolné policejní složky zaměřené na boj s nejnebezpečnějšími formami korupce a závažné hospodářské a finanční kriminality, za důsledného využívání kriminálního zpravodajství (zpravodajského procesu) jako základní metody vysoce profesionálního získávání a zpracování operativních informací, jejich analýzy a následného využití pro rozhodovací proces státních orgánů v oblasti předcházení ekonomické kriminalitě, pro efektivní a kvalitní průběh a výstup v oblasti trestního řízení, a pro zajištění co největšího objemu výnosů ze závažné trestné činnosti a majetku pachatelů pro náhradu škod a případný trest propadnutí majetku nebo věci.

Dne 1. 7. 2004 byl zřízen Útvar pro odhalování nelegálních výnosů a daňové kriminality (tzv. FIPO - finanční policie), který do své působnosti převzal od ÚOKFK činnosti související s problematikou praní peněz, výnosů z trestné činnosti a daňové kriminality.

Ke dni 1. 5. 2006 došlo k reorganizaci ÚOKFK s cílem zefektivnění a zkvalitnění dosavadní činnosti útvaru.

Dne 31. 12. 2006 byl zrušen Útvar pro odhalování nelegálních výnosů a daňové kriminality (FIPO) a k 1. 1. 2007 přešla část pracovníků z FIPO na útvar odhalování korupce a finanční kriminality, čímž se do funkční příslušnosti ÚOKFK vrátila problematika praní peněz, výnosů z trestné činnosti a daňové kriminality.

Ke dni 1. 3. 2008 došlo v rámci reformy ÚSKPV k další reorganizaci, která si klade za cíl efektivnější využití prostředků a lidských zdrojů. V rámci této reorganizace došlo ke zrušení jednoho odboru, jehož počet se tak ustálil na čtyřech a činnost tohoto odboru převzal odbor daní a praní peněz a stávající expozitury.

Organizační struktura

Organizační struktura ÚOKFK byla navržena tak, aby umožňovala co nejefektivnější plnění úkolů vyplývajících z věcné a funkční příslušnosti útvaru a aby jeho jednotlivé organizační články svojí činností postihly celé území ČR. Organizační články útvaru působí v těchto městech. Centrála s vedením a 4 odbory v Praze: expozitury v Českých Budějovicích, Plzni, Ústí nad Labem, Hradci Králové, Brně a Ostravě.³¹

³¹ *Ministerstvo vnitra ČR: ÚOKFK.* [online]. [cit. 2012-02-09]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz>

4.5.2 Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (ÚOHS)

Úřad pro ochranu hospodářské soutěže je ústředním orgánem státní správy České republiky s pravomocemi v oblasti ochrany hospodářské soutěže, dohledu nad zadáváním veřejných zakázek a v monitoringu a koordinaci veřejné podpory. Úřad je řízen předsedou, který je jmenován prezidentem republiky na šestileté funkční období.³²

4.5.3 Podněty k vyšetřování hospodářské kriminality

V praxi je zcela běžné, že hospodářské trestní činy jsou páčány skrytě a z tohoto důvodu zůstávají dlouhou dobu neodhaleny. Právě z toho důvodu je typickým rysem hospodářské politiky vysoká latence. Hospodářská kriminalita se na rozdíl od obecné kriminality často neprojevuje bezprostředními následky. Všechny tyto skutečnosti mají vliv na charakter podnětů k vyšetřování. Ty pak můžeme rozdělit do následujících skupin:

Podněty právnických osob/firem

V tomto případě podávají podněty poškozené subjekty. V případě, že je oznámení o podezření ze spáchání trestného činu doručeno OČTŘ, jsou ze zákona povinni takové oznámení prošetřit.

Podněty fyzických osob

Tyto podněty se vyskytují velmi zřídka, a pokud se již vyskytnou, tak jsou formulovány často obecně, nekonkrétně a zmatečně. Ve většině případů se jedná o anonymní hlášení.

Podněty kontrolních orgánů

Jedná se o podněty, které oznámí specializované orgány. Jedná se o orgány vykonávající kontrolu v oblasti veřejné správy, tak i v oblasti hospodaření soukromých subjektů. Jedná se především o tyto orgány:

4.5.4 Finanční dohled České národní banky

³² *Úřad pro ochranu hospodářské soutěže: Poslání a kompetence* [online]. [cit. 2012-02-09]. Dostupné z: <http://www.compet.cz>

Česká národní banka je podle zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance orgánem vykonávajícím dohled nad finančním trhem v České republice. ČNB tedy provádí dohled nad bankovním sektorem, kapitálovým trhem, pojišťovnictvím, penzijními fondy, družstevními záložnami, směnárny a dohled nad institucemi v oblasti platebního styku. Stanovuje pravidla, která chrání stabilitu bankovního sektoru, kapitálového trhu, pojišťovnictví a sektoru penzijních fondů. Systematicky reguluje, dohlíží a popřípadě postihuje nedodržování stanovených pravidel.³³

4.5.5 Česká obchodní inspekce

Česká obchodní inspekce je orgánem státní správy, organizační složka státu, kde ústředního ředitele jmenuje ministr průmyslu a obchodu. Byla ustanovena zákonem č. 64/1986 Sb., o České obchodní inspekci. Člení se na ústřední inspektorát a jemu podřízené inspektoráty se sídly v krajských městech. Dává podněty k vyšetřování v případech poškozování spotřebitele a v případech porušování průmyslových a autorských práv.³⁴

4.5.6 Celní úřady

Celní správa České republiky je bezpečnostním sborem zajišťující výkon kompetencí v oblasti správy cel a některých daní, jakož i dalších svěřených nefiskálních činností ve prospěch státu i jeho občanů. Je podřízena Ministerstvu financí ČR. Pověřené celní úřady mají v řízení o trestných činech spáchaných porušením celních předpisů postavení policejního orgánu.³⁵

4.5.7 Nejvyšší kontrolní úřad

Nejvyšší kontrolní úřad je nezávislý orgán, který vykonává kontrolu hospodaření se státním majetkem a plnění státního rozpočtu. Postavení, působnost, organizační strukturu a činnost upravuje zákon č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu.³⁶

³³ *Česká národní banka: dohled nad finančním trhem* [online]. [cit. 2012-02-09]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz>

³⁴ *Česká obchodní inspekce: Kompetence* [online]. [cit. 2012-02-09]. Dostupné z: <http://www.coi.cz>

³⁵ *Celní správ* [online]. [cit. 2012-02-09]. Dostupné z: <http://www.celnisprava.cz>

³⁶ *Nejvyšší kontrolní úřad: Postavení a působnost* [online]. [cit. 2012-02-09]. Dostupné z: <http://www.nku.cz>

4.5.8 Audit

Posláním a smyslem auditu účetní závěrky je vyjádřit názor nezávislé, kvalifikované osoby na věrohodnost účetní závěrky zveřejněné vedením účetní jednotky. Auditor ověřuje, zda údaje v účetní závěrce podávají věrný a poctivý obraz finanční pozice a výsledků hospodaření a peněžních toků v souladu s pravidly předepsanými českými nebo jinými účetními předpisy, často s Mezinárodními standardy účetního výkaznictví (IFRS). Názor auditora má dostatečnou vypovídací schopnost pouze a jenom ve spojení s určitou úplnou účetní závěrkou, ke které se auditor vyjadřuje.

Auditorskými službami se rozumí:

1. Ověřování účetních závěrek nebo konsolidovaných účetních závěrek a výročních zpráv nebo konsolidovaných výročních zpráv (dále jen "audit")
2. Ověřování dalších skutečností podle zvláštních právních předpisů např.
 - zprávy o vztazích mezi propojenými osobami,
 - zahajovací rozvahy při přeměnách společnosti,
 - zprávy o hospodaření bank,
 - hlášení o obezřetném podnikání bank pro ČNB,
 - hospodaření soukromých škol podle metodického pokynu MŠMT.
3. Ověřování jiných ekonomických informací v rozsahu stanoveném smlouvou např.
 - prověrka účetní závěrky nebo účetních výkazů,
 - ověřování účetní závěrky zpracované podle jiných než tuzemských předpisů (např. IAS, US GAAP, HB II),
 - ověřování splacení základního kapitálu,
 - ověřování ekonomických skutečností podle zvláštních požadavků klienta,
 - další zprávy auditora pro zvláštní účely.³⁷

³⁷ Komora auditorů České republiky: *Poslání a smysl auditu* [online]. [cit. 2012-02-11]. Dostupné z: <http://www.kacr.cz>

5 PŘÍČINY HOSPODÁŘSKÉ KRIMINALITY

Je důležité rozpoznat příčiny a důvody hospodářské kriminality, aby mohlo dojít k jejímu omezení až zamezení. Pokud neznáme důvody, proč je trestná činnost páchána, nemůžeme proti ní ani účinně bojovat.

Jevům, které ovlivňují kriminalitu, říkáme kriminogenní faktory. Je to souhrn příčin a podmínek, které způsobují kriminalitu. Patří sem například původ pachatele, hospodářská situace, alkoholismus a podobně. To jsou faktory, které ovlivňují obecnou trestnou činnost. Hospodářská kriminalita je poněkud specifická. Její příčiny jsou zpravidla odlišné od důvodů páchaní ostatních trestných činů. Nejbližší má k majetkové kriminalitě, k jejímu páchání vedou většinou stejné důvody, ale pachatel se liší. I příčiny jednotlivých skutkových podstat hospodářské kriminality jsou různé, ale dá se shrnout, že hospodářská kriminalita reflektuje stav a vývoj ekonomické a společenské sféry i určité formy a stupně jejich vztahu navzájem.

Vzestup hospodářské kriminality u nás úzce souvisí s transformací ekonomiky, především s procesem privatizace, s přechodem na tržní ekonomiku a také s větší liberalizací zahraničního obchodu a zahraničních investic. Hospodářská kriminalita má mimořádný sociální a ekonomický dopad na vnitřní stabilitu státu. Kromě jiných aspektů se hospodářská trestná činnost dotýká základních příjmových složek státu (daní, cel, poplatků), jejichž ohrožení zpochybňuje dlouhodobé a kvalitní fungování státního mechanismu.

Značná část jejích projevů je složitým občanskoprávním, ekonomickým a trestněprávním problémem, jehož řešení vyžaduje speciální odbornost a stálé inovování znalostí jak u pracovníků legislativních orgánů, tak i u pracovníků příslušných orgánů státní správy a orgánů činných v trestním řízení. Trestné činy hospodářské nejsou spjaty jen s direktivním způsobem řízení hospodářství, ale tvoří významnou součást trestního zákona i ve společnosti založené, pokud jde o ekonomiku, na tržním hospodářství.³⁸

Lze konstatovat, že v současnosti se v České republice organizovanou hospodářskou trestnou činností nedaří odhalovat velmi málo, téměř vůbec. Otázkou zůstává, zda je tento stav důsledkem nevyhovující právní úpravy, špatného fungování kontrolních mechanismů státního aparátu či vysokou odborností pachatelů. První a zatím asi největší vlnou trestné činnosti hospodářského charakteru byla restrukturalizace vlastnických vztahů v průběhu 90. let minulého století, již zmíněná privatizace a restituce.³⁹

V následujících podkapitolách bych se ráda zaměřila na pár příkladů faktorů ovlivňujících hospodářskou kriminalitu.

5.1 Otevření hranic

Otevření hranic, k němuž došlo po listopadu 1989, vstup ČR do EU dne 1. 5. 2004 a vstup ČR do tzv. Schengenského prostoru dne 21. 12. 2007 je příznivým jevem po letech, kdy cesty – zejména na západ – byly našim občanům v drtivé části uzavřeny. Uvedený fakt je jasným potvrzením svobody nabyté našimi občany po listopadu 1989. Nyní je možné volně cestovat, ať již za prací, podnikáním, studiem, turistickými účely apod. Byl umožněn také volný přístup do naší země, který umožnil na našem území podnikání cizincům. Bohužel otevření hranic nese i mnohá úskalí. Ne každý občan, toto využije ke kladným účelům např. (trestná činnost páchanou českými občany v cizině, útky stíhaných či odsouzených osob z území České republiky).

A naopak, někteří cizí státní příslušníci využívají pobytu u nás k páčání trestné činnosti (k podvodnému podnikání, k pohlavnímu zneužívání dětí a mladistvých atd.)

5.2 Změny v ekonomice

³⁸ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck, 2005.

³⁹ KOLEKTIV AUTORŮ, *Co se stane, když se zhasne?* Praha: Prostor, 2004.

Jde o změny, jimiž Česká republika prošla a stále ještě prochází. Naše ekonomika se změnila z centrálně plánované v tržní. Došlo k privatizaci, restitucím a rozvoji soukromého podnikání. Transformace ekonomiky měla samozřejmě převážně kladné stránky. Vzhledem k tomu, jak byla provedena a za jakých podmínek se uskutečnila, měla bohužel i negativní jevy. Došlo k tomu proto, že společnost na zásadní změny v ekonomice nebyla připravena prostor, který se tu díky těmto změnám otevřel, přilákal různé jedince, kteří tu vyušili svou velkou příležitost k velkému obohacení, často za každou cenu. Stěžejním důvodem tohoto stavu byla legislativní nestálost, kdy se zákony se měnily jako na běžícím pásu. Banky a záložny rostly jako houby po dešti, firmy a obchodní společnosti vznikaly a zanikaly. V takovém prostředí měly organizované zločinecké skupiny řadu výhod. Ve srovnání s nimi měly státní orgány, finanční úřady, celní orgány a policie, velmi ztíženou úlohu a jejich činnost byla v takovém prostředí téměř nemožná. Bohužel s tím souvisely i některé násilné delikty, včetně únosů, vražd aj.

5.3 Sociální faktory

Ze sociálních faktorů v jejich vztahu k vývoji kriminality máme na mysli především vliv chudoby, života v zanedbaných městských čtvrtích a nedostatky v sociální péči. Máme v této souvislosti především na mysli problém nezaměstnaných a těch skupin obyvatelstva, které jsou – co do příjmu – na tom podstatně hůře, než ti, jimž se daří lépe. Chudoba musela vést k růstu zločinnosti, na druhé straně, nelze vliv tohoto faktoru přeceňovat. Ale je třeba se zaměřit i na jiné faktory, které ve spolupůsobení s chudobou mohou hrát významnou roli.

Do roku 1989 byl veškerým vlastníkem majetku stát. Po roce 1989 došlo k privatizaci státního majetku a restitucím, kdy stát vracel majetek původním vlastníkům. Došlo tak k velkým sociálním nerovnostem a k růstu nezaměstnanosti. Společenské postavení a životní styl se začal postupem času stále více opírat o materiální bohatství. Společenské postavení a životní styl se opírá o množství majetku, které osoba vlastní a ovládá. Bohužel mnoho osob není schopno nabýt majetku poctivou prací a uchylují se tak k nelegálním praktikám.

Dále se to týká oblasti rodiny, tzn. rozpad rodiny a s tím spojenou rozvodovost, ale i oblast výchovy dětí – tj. péče o děti, zanedbávání jejich výchovy z toho plynoucí možný důsledek v podobě delikvence dětí.

5.4 Úroveň legislativ

Nepříznivý vývoj kriminality v období po listopadu 1989 souvisí i s úrovní legislativy. Nejde přitom zdaleka jen o legislativu trestní, ale i legislativu z jiných oblastí. Základ všeho je v mimotrestní právní úpravě – obchodním právu, občanském právu, právu upravujícím živnostenské podnikání atd. Nedostatky zde se vyskytující – ať již absence úpravy, její nedokonalost, jichž je možno využívat napomáhají možné trestné činnosti, především v hospodářské oblasti.

5.5 OČTŘ

OČTŘ je důležitým faktorem ovlivňující úroveň kriminality. Policejní aparát v polistopadovém období prošel zásadními změnami. Řada pracovníků odešla, mnoho nových přišlo. Autorita policie byla oslabena zjištěními o působení policie v předlistopadovém období. Velké uvolnění, které nastalo, a falešné chápání demokracie a svobody částí veřejnosti rovněž k upevnění pozice policie nepřispělo. Někteří policisté se spojují s kriminálními živly, aby se na jejich činnosti podíleli nebo aby bránili jejich odhalení, stíhání a odsouzení, jejich postup se stává součástí faktorů, které k trestné činnosti vedou, nebo které jejímu odhalení brání.

5.6 Chyby a omyly v trestní politice

Uveďme pár příkladů chyb a omylů v trestní politice. Zásadních opatření, jako je udělení milosti prezidentem republiky, jednak generální amnestie z počátku roku 1990 a milost v individuálních případech. Udělení milostí takovému počtu odsouzených, mezi nimiž byla velká skupina i velmi nebezpečných pachatelů, se nutně muselo odrazit v oblasti kriminality.

6 PREVENCE HOSPODÁŘSKÉ KRIMINALITY

6.1 Pojem a význam prevence kriminality

Činnost spočívající v plnění úkolů společnosti a státu při ochraně občanů před kriminalitou je v zahraničí i u nás stále častěji označována termínem „kontrola kriminality“. Zahrnuje všechny společenské instituce, strategie a sankce, jejichž cílem je dosažení konformity chování v oblasti regulované normami trestního práva. Pojem „kontrola kriminality“ se rovněž míní udržování kriminality v určitých mezích, po jejichž překročení by již došlo k narušení normálního fungování společnosti. Kontrola kriminality lze tedy chápat jako široce pojaté úsilí o omezování trestné činnosti. Toto úsilí ovšem nelze oddělit od snahy redukovat též rozličné další ve společnosti se vyskytující sociálně patologické jevy nekriminální povahy (např. alkoholismus, nealkoholová toxikomanie, prostituce). Kontrolu kriminality se uskutečňuje prostřednictvím represivních (trestnou činnost potlačujících) či preventivních (trestné činnosti předcházejících) strategií. Obě se nepochybně musí vzájemně doplňovat. Účinná prevence zmenšuje potřebu represe a represe opět zpětně pozitivně posiluje prevenci. Někdy se v této souvislosti hovoří o prevenci a represi jako o dvou - vzájemně propojených pilířích udržování vnitřní bezpečnosti. Kontrola kriminality je tedy jednotou její prevence a represe. V praxi jsou proto nejčastěji strategie smíšené,

obsahující prvky jak represe, tak prevence kriminality. V samotné trestní represi jsou již určité prvky prevence obsaženy.⁴⁰

Mluvíme-li o příčinách a vývoji hospodářské kriminality, je nezbytné se také zmínit o prevenci. Prevencí kriminality rozumíme soubor nejrůznějších aktivit mimotrestního charakteru orientovaných na odstranění, oslabení či neutralizaci kriminogenních faktorů s cílem zastavit růst kriminality nebo docílit jejího zmenšení.⁴¹

Samozřejmě není možné vymýtit kriminalitu ze společnosti úplně, cílem proto bude spíše zabránit jejímu dalšímu rozrůstání. Zabránění páchání kriminality je obecně důležitější, než její následné trestání.

Je-li typickým delikventem obecné kriminality osoba s nízkou inteligencí a bez vzdělání, pak pachatel hospodářské kriminality je inteligentní a vzdělaný člověk. Na oba dva druhy pachatele působí jiné vlivy, které je vedou k páchání trestné činnosti, je proto nezbytné použít jiné prostředky k tomu, abychom jim v tomto jednání zabránili. V souvislosti s pachatelem hospodářské kriminality můžeme mluvit o situační a sociální prevenci. Dalším způsobem prevence je prevence viktimologická, s tou se však setkáme především u násilných trestných činů. V rámci sociální prevence jde o vytváření podnikatelské etiky, dobrého jména podniku, firmy, výrobní značky, přijímání kodexů etiky pro různé formy podnikání (obchodní, reklamní apod.).⁴²

Situační prevence, jak napovídá název, je zaměřena na odstraňování situací, které umožňují páchat trestné činy. Má za cíl omezit příležitosti dané pachatelům. Kriminologické a kriminalistické poznatky přesvědčivě ukazují, že určitá doba dne, týdne, měsíce či roku a určité situace jsou pro některé kriminální aktivity zvláště příhodné a že proto kontrola a pozornost věnovaná těmto místům, dobám a situacím může rozsah kriminality výrazně ovlivnit.⁴³

Důležitým pojmem je zde kontrola. Kontrola je vykonávána pomocí kontrolních orgánů jako jsou například inspekce a inspektoráty, instituce na ochranu hospodářské soutěže, živnostenské úřady nebo komise pro cenné papíry. Problémem je však pomalý postup jak vyšetřovacích orgánů, tak i soudů. Kapacita trestněprávních instancí kontroly (soudů, státních zastupitelství, policie, věznic) přestává postačovat, což do určité míry

⁴⁰ ZAPLETAL, J. *Prevence kriminality*. 2. přepracované vydání. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2005.

⁴¹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, Eurolex Bohemia, 2001.

⁴² ZOUBKOVÁ, I., MOULISOVÁ, M. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha: Armex Publishing, 2004.

⁴³ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001.

potvrzují i trvajících vysoké podíly neobjasněných a neregistrovaných latentních trestných činů.⁴⁴

6.2 Pracovník preventivně informační skupiny Policie ČR

Vzhledem k tomu, že preventista je součástí organizovaného sboru s hierarchickou strukturou, je zcela jasné, že nemůže vyvíjet jakoukoli činnost izolovaně, ale že jeho jednání musí být v souladu s činností policie jako organizace (což vyžaduje tváření a udržování kontaktů s dalšími organizačními jednotkami uvnitř sboru). Pro svoji práci dále nezbytně potřebuje přesné a obsáhlé informace, zejména o stavu, struktuře a dynamice trestné činnosti, o kriminálních trendech a jejich příčinách, způsobech hodnocení kriminálního nebezpečí, rozdílech a zvláštích úředního posuzování individuálních případů a vnímavosti a postojů veřejnosti k určitým typům nezákonného jednání apod.⁴⁵

Problémem je také to, že česká společnost je obecně nedůvěřivá vůči vyšetřovacím orgánům. Veřejnost má za to, že pachatelé hospodářských trestných činů jsou napojeni na vysoké politiky, kteří zamezí dalšímu vyšetřování a případnému postihu. To je samozřejmě závažný problém, který je však obtížný vyřešit.

Jako prevence před pácháním hospodářské kriminality může posloužit také zveřejňování vyřešených případů v médiích. Tím, že bude v médiích zveřejněna trestná činnost například podnikatelského subjektu, bude snížena jeho důvěryhodnost mezi občany. Takový podnikatel přijde o klienty a bude mu hrozit krach.

⁴⁴ OSMANČÍK, O., KARABEC, Z. *Kriminologie a nové dimenze zločinnosti*. In Pocta Otovi Novotnému k 70. narozeninám. Praha: Kodex Bohemia, 1998.

⁴⁵ ZAPLETAL, J. *Prevence kriminality*. 2. přepracované vydání. Praha: Vydavatelství PA ČR 2005.

7 VÝZKUMNÁ ČÁST – PŘÍKLADY A JEJICH MOŽNÁ ŘEŠENÍ

Tato praktická část je věnována možnému řešení situací, do kterých se lidé často dostávají při řešení svých finančních problémů. Pro řešení jsem zvolila metodu benchmarkingu, za spolupráce příslušníků policie, kteří chtějí zůstat v anonymitě.

7.1 Příklady krizových situací

1. Jako první se objeví finanční, či jiná hmotná nouze. Občan se tedy rozhodne jednat, aby neuspokojivou situaci vyřešil. Tuto situaci považuje za jinak neřešitelnou a je pro něj schůdnější opatřit si prostředky cestou porušení zákona. Zde bych chtěla uvést, že ve většině případů se jedná o stav neznalosti zákona. Osoba většinou neví, že se chystá dopustit jednání jakkoli nezákonného.
2. Druhým krokem je „nákup“ spotřebního zboží na splátky, které mívají různou formu. Občan už v této fázi nerozlišuje, jak zboží získá a je schopen a ochoten podepsat jakoukoli smlouvu. Ve smlouvě se samozřejmě zavazuje k řádnému splácení uzavřeného úvěru a svým podpisem stvrdí, že uvedené údaje souhlasí, a že se seznámil s podmínkami smlouvy atd. Zboží následně získá.
Dále v dnešní době lidé velmi často žádají o půjčky, ale ne všichni uspějí. Podmínky k získání půjčky od bankovních institucí jsou mnohdy přísné. Banky si žadatele řádně ověřují a zjišťují jejich platební schopnost. Pokud měl v minulosti některý klient problém se splácením a jeho jméno se ocitlo v registru neplatičů, má

zkrátka smůlu. A v takových případech nezbyvá lidem nic jiného, než se obrátit o pomoc na nebankovní instituce nebo soukromé osoby. U nebankovních společností jsou podmínky pro poskytnutí půjčky o hodně mírnější, avšak může se stát, že opět každý neuspěje.

Existuje ještě i půjčka od soukromých subjektů. Půjčka od lichváře je variantou velmi rychlého získání peněz bez ručitele a hmotného zajištění, ale přirozeně nese i svá úskalí. Tato půjčka je v podstatě poslední variantou, o které lidé uvažují. Je nutné podotknout, že půjčka od lichváře je nejméně výhodným způsobem, jak si obstarat peníze. Lichváři se vždy dobře pojistí, aby o půjčené peníze nepřišli, a to zástavou vašeho majetku, ať už movitého nebo nemovitého. Půjčka od lichváře má také stanovené vysoké úroky. Lichvář zkrátka vydělá buď těmito úroky, anebo zastaveným majetkem. Každý se může dostat do situace, kdy mu nikdo nepůjčí, a proto se obrátí na lichváře.

3. Následuje fáze třetí a ve své podstatě, s podivem, nejvíce stresující. A to je prodej, či jiné zpeněžení nového, nepoužitého výrobku třetí straně tohoto „obchodu“. Nejschůdnější cestou je návštěva bazaru, nebo zastavárny. Zde se jistě najde nějaký finančně zajištěný „odborník“, který zboží „znaleckým“ okem ohodnotí a stanoví kupní cenu. A nastává tedy, pro občana porušujícího zákon, ta kýžená chvíle získání prostředků, ať už na cokoli. Jistě se občan nezajímá o skutečnost, za jakou sumu je následně jeho zboží prodáno dalšímu „zákazníkovi“. Pokud se ovšem zamyslíme nad skutečností, že takové zboží lze v současné době koupit v hodnotě až 18.000,- Kč a osoba v zastavárně za něj zaplatí maximálně polovinu jeho původní hodnoty, je ztráta z tohoto „výhodného“ obchodu pro občana víc než značná.
4. Po několika týdnech, marných výzvách a upozorněních ze strany společnosti, která poskytla prostředky (úvěr) občanovi, je podáno trestní oznámení a občan bude nucen k zodpovědnosti. Poté se objeví skutečnosti výše popsané a občan zjišťuje, že se stal „kriminálním“.
5. Celá situace a koloběh však může mít i takový scénář, že tohoto jednání se občan dopouští zcela záměrně, cíleně. Dokonce se vyskytly i takové případy, kdy celou transakci iniciovala třetí osoba, která se vlastně stává fyzicky uživatelem zakoupeného zboží. Nezřídka kdy je původcem myšlenky zastavárník, či prodavač v obchodě, který zboží prodá a který je vlastně prvním a jediným kontrolním prvkem

v celém koloběhu poskytnutí úvěru, protože právě zaměstnanec zastavárny prodejce zboží kontroluje a fyzicky přebírá doklady, na jejichž základě se úvěr na koupi zboží poskytuje.

6. Dalším scénářem, který v této oblasti není výjimečný je ten, že existují osoby v pozadí takových nákupů, tzv. šedé eminence, které obchody řídí a domlouvají. Scénář takového obchodu je potom předem domluven jak s osobou, která si vezme zboží na splátky, tak s osobou, která konkrétní zboží chce a dopředu vyjádří vůli jej posléze „výhodně“ zakoupit. Šedá eminence tedy zjistí poptávku, nebo je kontaktována poptávajícím, následně vyhledá zboží u vhodného prodejce. Mezi sociálně slabšími a tudíž „potřebnými“ vrstvami obyvatel vyhledá vhodného občana, „bílého koně“, který je dopředu seznámen se skutečností, že poruší zákon a uzavře smlouvu o úvěru. Následně je celý obchod zrealizován a po zahájení trestního stíhání „bílého koně“ je veškerá zodpovědnost vůči společnosti a právní následky na jeho bedrech. V drtivé většině takových případů se totiž jedná o jejich dobrovolnou účast v celé věci, nebo je šedá eminence z řad jejich komunity.
7. Ze společenského hlediska je neméně závažná skutečnost, že prodávající, tedy prvotní poskytovatel nového zboží a zprostředkovatel úvěru na koupi zboží, vychází z koloběhu věcí jako materiálně nejspokojenější, rizikem zákonného postihu nezatížený. Za zboží, které prodá, dostane zapláceno, tudíž má svůj podíl na zisku z jeho prodeje.
8. V mnohých případech jsou zaměstnanci prodávající strany, většinou se jedná o velké obchodní řetězce těmi, kdo by se měl zodpovídat za vzniklou situaci. Např. při kontrole předložených osobních dokladů kupujícího musela prokázat nekalé úmysly od samého počátku. Podoba osoby kupující na fotografii v dokladech již snad ani nemohla být ve větším rozporu se skutečností, ovšem ani to nezabránilo v úspěšném uzavření obchodu. A pokud by majitelé a uživatelé platebních karet doufali, že nemůže dojít ke zneužití karty, která je chráněna PIN, nebo podpisem majitele, je lepší být raději připraven na neradostnou realitu a raději si svou platební kartu pečlivě chránit před zneužitím.⁴⁶

⁴⁶ Vyhodnocení nápadů trestné činnosti za pomoci příslušníků policie krajského ředitelství České Budějovice za rok 2012

7.1.1 Řešení k příkladům krizových situací

1. Na místo různých projektů, prezentovaných v televizních reklamách (beru v úvahu televizi jako sdělovací prostředek s nejširším podílem sledovanosti v sociálně nejslabší vrstvě obyvatel, neboť denní tisk či rozhlas tato vrstva příliš nesleduje), uveřejnit upozornění, výzvu nebo jinou zprávu, kterou se cílové skupině obyvatel sdělí, jakého protiprávního jednání a s jakých následků by se eventuálně dopustili, kdyby uskutečnili shora popsany odběr zboží. Vysvětlit, že se jedná o trestný čin, s jakou trestní sazbou atd. Myslím, že by se pro změnu jednou mohlo nejnižší příjmové vrstvě ukázat, že jsou právoplatnými členy společnosti. Reklamy na automobily luxusních značek mezi touto skupinou obyvatel koncové zákazníci jistě nehledají.
2. Ve fázi před uzavřením smlouvy, přímo na místě prodeje, věnovat kupujícímu několik minut času a vysvětlit trpělivě a pečlivě podmínky prodeje „na splátky“ a hlavně následky nepoctivého jednání po převzetí zboží. Hlavní část zátěže by ležela na zprostředkovateli splátkového prodeje. Jistě by nastala diskuse o kontraproduktivě takových opatření v souvislosti se snížením prodejů, ale upřímně, který zákazník by se nechal odradit poučením o nezákonnosti nesplácení zboží po jeho převzetí.
V případě žádosti o půjčku je vhodné pečlivě zvážit, zda ji opravdu tak nutně potřebujeme. Nejprve se snažíme získat půjčku v bance, v případě jejího neschválení, to bohužel nutí občany vyhledat jednodušší cestu, tady by bylo na místě velmi pečlivě pročíst smlouvu a zhodnotit, jestli máme na to splácet tak vysoké úroky a v lepším případě si půjčku rozmyslet.
3. Ve fázi následného prodeje nového, nepoužitého zboží, které si zákazník právě odnesl z obchodu, by podle mého názoru, měla největší zátěž ležet na kontrole prodeje v bazarech a zastavárnách. Takových opatření je spousta, ale za všechny vyjmenuji alespoň několik nápadů, které by, snad, pomohly. Tak především evidence výkupů, či zástav od občanů je naprosto nedostatečná. Dnes je povinnost evidovat identifikační údaje osoby prodávající zboží. Zákon však tuto povinnost vykládá tak volně, že každý provozovatel bazaru či zastavárny si tuto povinnost vykládá po svém. Tato kontrola, či evidence by měla být alespoň dvoustupňová, a to ve smyslu nejen jméno, příjmení, nebo číslo občanského průkazu. V prvním stupni

bych já osobně udělala fotokopii osobního dokladu prodávajícího. Druhým stupněm by mohla být fotografie, popř. záznam z bezpečnostní kamery, jimiž jsou všechny zastavárny vybaveny. Kamerový systém a takováto dvoustupňová kontrola by působily také preventivně proti pouliční kriminalitě, konkrétně proti loupežím v zastavárnách, krádežím a jinému podvodnému jednání. A samozřejmě by za nesplnění takového nařízení musel být účinný a vymahatelný postih.

4. Prevencí k bodu 4 by mohlo být oprávnění společnosti poskytující splátkový prodej vyslat svého pracovníka na kontrolu umístění spotřebiče či zboží a fyzicky jej ztotožnit a tento akt by zcela jistě působil na uživatele nejen represivně, ale také preventivně. Je zde samozřejmě právo na ochranu nedotknutelnosti obydlí, ale i taková situace by se dala vyřešit v počáteční smlouvě, nebo dohodou. A poctivý zákazník, který zboží řádně splácí, by proti takové kontrole jistě neprotestoval.
5. Preventivní opatření v tomto bodě se ve větší části budou shodovat s bodem 2. Navíc bych při uzavírání smlouvy více dbala na předložené doklady. Na mysli mám doklady jak osobní, tak doklady o pravidelném měsíčním příjmu žadatele. To jsou však opatření, která by ani nemusela být ošetřena zákonem, postačilo by interní opatření společnosti poskytující úvěr. Také jedna, vlastní rukou žadatele, psaná věta do smlouvy by v případném následném vyšetřování nahradila spoustu složitého dokazování. Grafologický posudek žadatelova písma by byl dostatečným důkazem. Také v tomto bodě opět velmi záleží na osobní uvědomělosti prodávajícího.
6. Skutečnosti uvedené v tomto bodě by z větší části vyřešila pečlivější práce orgánů činných v trestním řízení. Institut korunního svědka v naší právní úpravě již existuje, jen by bylo vhodné jej využívat i na takovéto, méně závažné případy.
7. Pokud se týká zapojení společností, poskytujících splátkové služby a produkty, jsou to především jejich příjmy ze splátkových prodejů. Z jejich strany by pomohlo situaci zmírnit několik opatření, kdy některá už byla shora uvedena, avšak já osobně bych např. navýšila částku, za kterou je možné koupit zboží na splátky bez potvrzení o výši příjmu. Současných 18 tisíc korun je příliš benevolentní částka, která po zneužití přímo volá. Dále bych navrhovala zainteresovat do splátkového prodeje i prodejce hmotnou spoluúčastí. Tak by, snad, byli prodejci donuceni k větší kontrole a ostražitosti při prodeji zboží na splátky.

8. V tomto bodě záleží zlepšení situace pouze a jen na osobní složce obchodů, tzn. na zaměstnancích prodejce. Proto se domnívám, že preventivně lze v tomto směru působit snad jen lepší kontrolou ze strany jejich nadřízených. Z uvedeného je doufám zřejmé, že považuji úvěrové podvody páchané nejnižší příjmovou vrstvou obyvatel za znepokojující negativní jev naší společnosti. Zastávám názor, že pokud osoba pochází, nebo má blízko ke kriminálnímu prostředí, těžko jí bude kdokoli přesvědčovat o morální špatnosti kriminality. Většina pachatelů z uvedené skupiny obyvatel by se takového jednání vůbec nedopustila, kdyby okolnosti splátkových prodejů byly lépe ošetřeny. A nemuselo by se jednat jen o zákonná ustanovení. Policisté Služby kriminální policie a vyšetřování mají s popsányými úvěrovými podvody poměrně jednoduchou a nenáročnou práci s jejich dokazováním, ovšem já zastávám názor, že takové, byť nenáročné, případy je odvádí od složitějších, náročnějších a společensky nebezpečnějších případů hospodářské trestné činnosti.⁴⁷

47

ZÁVĚR

Svou prací jsem se pokusila přiblížit problematiku hospodářské kriminality, neboť se jedná o téma velice aktuální. Zisky plynoucí z hospodářské kriminality jsou značné, proto je tento druh trestné činnosti pro potenciální pachatele tolik lákavý. K zamezení tohoto jevu je proto zásadní, aby právní řád umožňoval takový postih pachatelů, který by byl pro ně dostatečně odrazující. Současná právní úprava nabízí několik možností trestání, od nejmírnějších trestů – jako je např. peněžitý trest, až po ty nejpřísnější, což je bezesporu trest odnětí svobody. Nežádoucí je však nejednotné rozhodování soudců, což je fakt, se kterým se v praxi často setkáváme. Zdravé ekonomické prostředí je základem prosperujícího státu, hospodářská kriminalita však ohrožuje i poctivé podnikatele, kteří jsou oproti těm nečestně jednajícím v nevýhodě. To odrazuje potenciální podnikatelské subjekty od vstupu na trh. Hospodářská kriminalita ale také vzbuzuje nedůvěru občanů v soudce, policii a vyšetřovací orgány. To je dáno především tím, že média mnohé kauzy týkající se hospodářské kriminality značně vyzdvihují a dávají je do kontextu s politiky. Hospodářská kriminalita se podílí na celkové kriminalitě zhruba 10%. Nebezpečnost hospodářské kriminality tkví především ve výši způsobené škody, která ročně dosahuje téměř 40 miliard korun. Nedomnívám se, že je možné ji zcela vymýtit, je však vhodné ji účinnou prevencí omezit. Tomu může napomoci především právní úprava neobsahující legislativní mezery. Tedy taková, která neposkytne potenciálnímu pachateli příležitost hledat v ní skulinky.

Vývoj, příčiny a tedy i prevence hospodářské kriminality jsou platné veškerým změnám v naší společnosti, které byly odstartovány událostmi na konci roku 1989.

V tomto směru se poměrně překotně měnil charakter, četnost a také závažnost hospodářské kriminality. Na počátku změn hrála hlavní úlohu privatizace, následovaná téměř bouřlivým nárůstem bankovních a finančních domů a služeb. V těchto oblastech byl nárůst hospodářské kriminality téměř explozivní.

Nejen v České republice je hospodářská kriminalita závažný problém. Státy na celém světě se potýkají s problémem jak zamezit nebo spíše zmírnit její růst. Existuje celá řada organizací, které se snaží formou doporučení a různých školení bojovat s tímto problémem. Důstojnou roli v tomto snažení hraje Evropská unie a i Česká republika jakožto její člen EU. Úspěšnost tohoto boje je ovšem nejistá. Díky rostoucí globalizaci a využívání moderních technologií je potírání hospodářské kriminality mnohem těžší než tomu tak bývalo.

Cílem mé bakalářské práce bylo zjistit příčiny hospodářské kriminality. Uvedla jsem několik příkladů, které ovlivnily hospodářskou kriminalitu, zejména pak rok 1989.

Důležité také bylo navrhnout patřičná opatření, která by vedla ke zmírnění této kriminality. Proto jsem za pomoci příslušníků policie ČR navrhla výše uvedené příklady (chyby), kterých se občané v tíživé situaci nejčastěji dopouštějí. Dále je zde uvedeno řešení pro každý typ příkladu, které jsou podle mě nejvhodnější.

Cíle, které jsem si při zpracování tématu Bakalářské práce stanovila a na které jsem se zaměřila, byly splněny.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje

1. FRYŠTÁK, M. a kol. *Trestní právo hmotné a procesní*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2007. 420 s. ISBN 978-80-86708-51-5.
2. KOLEKTIV AUTORŮ, *Co se stane, když se zhasne?* Praha: Prostor, 2004. 181 s. ISBN 80-7260-110-5.
3. KUČHTA, J. a kol. *Hospodářská trestná činnost: základní kriminologické znaky hosp. kriminality*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. 111 s. ISBN 978-80210-4256-8.
4. KUČHTA, J., a kol. *Kriminologie: 1. část*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1993. 132 s. ISBN 80-210-0616-1.
5. KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck, 2005. 360 s. ISBN 80-7179-813-4.
6. KULÍŠKOVÁ, K. *K problematice obětí trestných činů a k výsledkům výzkumu obětí v ČR*. Praha, 1999. 63 s. ISBN 80-86008-57-6.
7. MUNKOVÁ, G. *Sociální deviace*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2001. 134 s. ISBN 80-246-0279-2.
8. NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: ASPI, 2008. 402 s. ISBN 8073570262.

9. OSMANČÍK, O.,KARABEC Z. *Kriminologie a nové dimenze zločinnosti*. In: Pocta Otovi Novotnému k 70. narozeninám, Praha: Codex Bohemia, 1998. 190 s.
10. PORADA, V. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. 279 s. ISBN 978-80-7380-042-0.
11. PROTIVÍNSKÝ, M., kolektiv. *Bankovní loupeže*. Praha, 2001. 279 s. ISBN 80-86244-21-0.
12. PROTIVÍNSKÝ, M. *Trestní právo hmotné - zvláštní část*. Praha: ARMEX, 1997. 63 s. ISBN 80-902283-1-3.
13. SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s 174. ISBN 978-80-86708-21-8.
14. TERYNGEL, J. *Podnikání, hospodářské a majetkové trestné činy: Lichva*. Praha: Prospektrum, 1991. 215 s. ISBN 80-85431-02-5.
15. Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů*.
16. URFUS, V. *Právo úvěr a lichva v minulosti*. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1975. 170 s. ISBN 55-963-75.
17. URBANOVÁ, M. *Systémy sociální kontroly a právo*. Plzeň : Aleš Čeněk, s.r.o., 2006. 191 s. ISBN 80-86898-94-6.
18. VANTUCH, P. *Základy kriminologie*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně v Brně, 1981. 120 s. ISBN 55-027-81.
19. ZAPLETAL, J. *Kriminologie – zvláštní část*, 3. vydání, Praha: PA ČR Praha, 1999. 184 s. ISBN 80-7066-821-0.
20. ZAPLETAL, J. *Prevence kriminality*. 2. přepracované vydání. Praha, 2005. 108 s. ISBN 80-7251-200-5.

21. ZOUBKOVÁ, I., MOULISOVÁ, M. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha: Armex Publishing, 2004. 192 s. ISBN 80-86795-05-5.

Elektronické zdroje

1. *Aktuálně.cz: Průzkum hospodářské kriminality* [online]. [cit. 2012-01-07]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz>

2. *Aktuálně.cz: Nový trik lichvářů: Malá SMS půjčka s nulovým úrokem* [online]. [cit. 2012-04-08]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz>

3. *Celosvětový průzkum hospodářské kriminality - Česká republika: Současný stav hospodářské kriminality v České republice* [online]. [cit. 2012-02-07]. Dostupné z: <http://www.pwc.com>

4. *Celní správa* [online]. [cit. 2012-02-09]. Dostupné z: <http://www.celnisprava.cz>

5. *Česká obchodní inspekce: Kompetence* [online]. [cit. 2012-02-09]. Dostupné z: <http://www.coi.cz/cs/ocoi/kdo-jsme-kompetence.html>

6. *Česká národní banka: dohled nad finančním trhem* [online]. [cit. 2012-02-09]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz>

7. *Komora auditorů České republiky: Poslání a smysl auditu* [online]. [cit. 2012-02-11]. Dostupné z: <http://www.kacr.cz>

8. *Mediafax: Policie sestavila dynamickou mapu kriminality, ukáže riziková místa i optimální počet policistů* [online]. [cit. 2012-03-20]. Dostupné z: <http://www.mediafax.cz>

9. *Ministerstvo vnitra ČR: ÚOKFK* [online]. [cit. 2012-02-09]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz>

10. *Nejvyšší kontrolní úřad: Postavení a působnost* [online]. [cit. 2012-02-09]. Dostupné z: <http://www.nku.cz>

11. *Novinky: Exekutoři se distancují od vymahačů dluhů a lichvářů*. [online]. [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz>

12. *Novinky.cz: INTERPOL* [online]. [cit. 2012-02-07]. Dostupné z: <http://tema.novinky.cz>

13. *Policejní akademie České republiky v Praze: OLAF* [online]. [cit. 2012-02-07]. Dostupné z: <http://www.polac.cz>

14. *Policie České republiky: EUROPOL* [online]. [cit. 2012-02-07]. Dostupné z: <http://www.policie.cz>

15. *Portál Evropské unie: Agentury a decentralizované orgány* [online]. [cit. 2012-02-07]. Dostupné z: <http://europa.eu>

16. *Úřad pro ochranu hospodářské soutěže: Poslání a kompetence* [online]. [cit. 2012-02-09]. Dostupné z: <http://www.compet.cz>

SEZNAM ZKRATEK

OČTŘ - Orgány činné v trestním řízení

PČR – Policie České republiky

TČ – Trestný čin

MS – Ministerstvo spravedlnosti

EU – Evropská unie